

LUKÁCS 4:19

LELKIPASZTOR

1953. JANUÁR HÓ

LELKIPÁSZTOR

Kiadja az *Evangelikus Egyetemes Egyház Sajtóosztálya*

Felelős szerkesztő és kiadó: *Dr. Vető Lajos*

Előfizetési díj egy évre 84 Ft, félévre 42 Ft, egy hónapra 7 Ft

Csekkszám: *Lelkipásztor Kiadóhivatala, Budapest 220-507*

Szerkesztőség és kiadóhivatal: *Bpest, VIII., Puskin-u. 12. Evangelikus Egyetemes*

Sajtóosztály. Telefonszám: 142—074

TARTALOMJEGYZÉK:

	Oldal
A bibliaóra.....	1
Az egyház a nemzetközi helyzetben. <i>(Lehel Ferenc)</i>	12
A bűn problémája protestáns megvilágításban. <i>(Dr. Hans Schär)</i>	14
Könyvtári levél. <i>(Virág Jenő)</i>	29

Igehirdetések:

Hetvened vasárnap.....	33
Hatvanad vasárnap	34
Ötvened vasárnap	35
Böjt 1. vasárnapja	36
Böjt 2. vasárnapja	38
Útmutató. Fordítási és exegetikai megjegyzések a délutáni ószövet- ségi alapigékhez. ² <i>(Dr. Pálfi Miklós)</i>	39
Folyóíratzenle. <i>(Dr. Szilády Jenő)</i>	43
Közérdekű tudnivalók	48

Révai nyomda I. sz. telephelye, Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky-út 34

Példányszám: 700. —Felelős: v.: Nyáry Dezső.

A bibliaóra

A Lelkipásztor 1952. októberi számában közzétettük a lelkési munkaközösségek 1952/53. évi programját. Elrendeltük, hogy minden egyházmegyében a többi közöit kötelezően meg kell vitatni a bibliaóra kérdését. Közelebről vizsgálat tárgyává kell tenni a bibliaóra—bibliatanulmány minden formáját, annak alkalmazhatóságát, mai használhatóságát. Felkutatandónak véltük a bibliaórára vonatkozó újításokat tartalmi és formai szempontból.

A bibliaórára vonatkozó viták és megbeszélések előmozdítása érdekében most szükségesnek tartjuk, hogy egy idevonatkozó alkalomszülte megbeszélésről tájékoztassuk munkatársainkat. Az esztendő első napjaiban történt, hogy Egyetemes Sajtóosztályunk szűkebbkörű írói gárdája szóba hozta a bibliaóra kérdését. Mindenki elmondotta a tapasztalatát, véleményét, látásait s a bibliaóra jövőendő egyházi életünkben való szerepéről és helyéről szóló nézeteit. A részvevőkön kívül megkértük néhány fővárosi lelkésztestvérünket, írásban nyilatkozzanak szintén erről a témáról. A belső munkatársak közül Muncz Frigyes, Koren Emil, Dr. Gyimesi Károly, Gyöngyösi Vilmos, Benczur László, Dezséry László, a megkérdezettek közül Danhauszer László és Veöreös Imre küldtek be írásos véleményt. Az alábbiakban nem teszünk mást, minthogy az elhangzott véleményeket, illetve belőlük a legfontosabbakat közöljük, abból a célból, hogy a lelkési munkaközösségek számára indítást adjunk, másfelől minden lelkésztestvérünket arra kész'essünk, hogy tapasztalatait és elgondolásait lelkési munkánknek erre a fontos részére és tényezőjére vonatkozólag lapunk szerkesztőségével mielőbb közöljék. Ahhoz ugyanis, hogy ezzel a témával megbírkózzunk s a bibliaóra kérdését a lehető legjobban és legalaposabban megoldjuk, véleményünk szerint mindennek előtt az szükséges, hogy tapasztalatainkat és nézeteinket összegyűjtsük és kicseréljük.

Az írásban rendelkezésünkre álló, eddig a szerkesztőséghez beérkezett megnyilatkozásokat bizonyos rendszer szerint próbáljuk közölni. Ismétlődések, különösen a bibliaóra meghatározására vonatkozólag, előfordulnak, ez azonban nem baj, sőt kívánatos, mert a bibliaórai munkának az egészséges és egységes kialakulását csak előmozdíthatja, hogyha az alápmeghatározások tekintetében is azonos véleményre jutunk.

MUNCZ FRIGYES kelenföldi lelkész a bibliaórák kérdéséről a következő tételeket kívánja tárgyalás alá bocsátani:

1.

Meg kell határozni bibliaóra, bibliakör, bibliaiskola fogalmát.

2.

Meg kell vizsgálni a bibliaóra történetét. Hol indult meg az egyház történetében és a különböző korszakok alatt hogyan alakult. Különös tekintettel a magyarországi evangélikus egyház történetére.

3.

A bibliaóra nem más, mint az igehirdetés egyik formája. Nem szabad értékkülönbséget tenni az igehirdetés formái között.

4.

A bibliaóra stb. félreértésére a legnagyobb kísértés, ha azt közösségi szempontból értékeljük. Nem helyes tehát a bibliaórákon résztvevőket igazabb, jobb gyülekezeti tagoknak tekinteni, mint a többieket. Vagy olyan közösségként bánni a gyülekezetben tartott bibliaórával, mintha az volna helye a gyülekezet egészének életproblémáit megtárgyalni.

5.

A biblia körüli ilyen fajta összejövételnek legnagyobb értéke a biblia tanulmányozása és annak katechizációs formája. Ki kell építenünk ezt a vonalat.

6.

A bibliaóra a gyülekezeti élet egyik jól felhasználható területe az ige hirdetésére, de nem nélkülözhetetlen és szükséges feltétel a gyülekezeti életben, az igehirdetésre.

7.

A gyülekezetben bibliaóra stb. létrehozására egyetlen indító ok a gyülekezet igénye lehet. Ez az igény azonban csak akkor tiszta forrás, ha Isten igéjében való elmélyedés a célja.

8.

A bibliaóra stb. tartásának, létének kérdésében egy-egy gyülekezetnek saját lelkiismerete és felelőssége szerinti döntés szabadsága hagyandó meg.

*

KOREN EMIL kőbányai lelkész a következőket tartja szükségesnek megfontolás tárgyává tenni:

A bibliaóra mai egyházi életünkben a legtarkább és legmegfoghatatlanabb igehirdetési formánk. Ezért multhatatlanul szükséges kifejtteni az eredetét és alakulási formáit egyházunk történetében.

A bibliaóra tarkasága mellett mégis ijesztően egyszerűsödik. Ez az az igehirdetési lehetőség, amelyre a legkevesebbet készül a lelkész, mert vagy percek alatt szedi össze hirtelen gondolatait a textusról s kötetlen, laza és szétfolyó beszéddel, hétköznapiaskodással próbálja leplezni készülletlenségét, vagy a legönállótlanabbul és legszimplábban vesz elő meglévő tanulmányokat, „sorozatokat“, amiket gyorsan átfut s „tud róla beszélni“. Lehet ezzel szemben ezer mentség és ezer kifogás, hogy nem így van, de olyan kérdés ez, mint a seb, ami akkor fáj, ha megpiszkálják.

A bibliaórát meg kell menteni s ütőképes igehirdetési alkalommá kell tenni, mert a legáldottabb lehetőség arra, hogy híveinkkel a prédikáció kötött formáin túl színesen és a legkülönbébb vetületben és szükséglet szerint vegyük elő az ige üzenetét és tárjuk fel annak világát és mondanivalóját.

A bibliaóra történetén túl fel kell vázolni azokat az egészséges és fejlődőképes kereteket és formákat, amelyekben ma folyik a gyülekezetekben. Ki kell ezeket értékelni s meg kell keresni a fejlődés útját.

A tapasztalat szerint nem válik be, legalábbis csak kevés helyen a nemek és foglalkozási ágak szerint szakosított és csoportosított bibliaóra. A bibliaóra igehirdetési anyagának és igehirdetést végzőjének személye kérdésénél kell megkezdeni a vizsgálatot. Ha marad valami a bibliaórán részvevők csoportosításának kérdéséből, legfeljebb a korosztályok szerinti csoportosításról kellene gondolkodni.

*

DR. GYIMESY KÁROLY egyetemes lelkész nyilatkozatából a következőket emeljük ki:

A Biblia hitvallási irataink szerint alapvető szent irata egyházunknak, a hit és élet dolgában pedig az egyetlen zsinórmérték. Egyházunkban a Biblia a megszentelődésnek és megáldatásnak, az oldásnak és kötésnek, az ige hirdetésének és a szentégek cselekményeinek alapja, tartalma és eszközlője.

A reformáció nemcsak az egyháznak és hivatalosainak, hanem a híveknek is a kezébe adta a Bibliát.

Az Ige hivatásos és hivatalos hirdetője és magyarázója a lelkész. Ezért mind az egyház, mind a hívek érdekében a Bibliát nemcsak teljes egészében és behatóan ismernie kötelessége, hanem azt jól és tisztán kell hogy magyarázza és hirdesse.

A Bibliával való beható foglalkozást a hívek számára a bibliaórák teszik lehetővé. Ez annál inkább fontos, mert a szószéki igehirdetés istentiszteleteinken mindig utal a Bibliának az igehirdetés textusát megvilágító többi igehelyeire.

A lelkésznek is s a híveknek is tudniuk kell azt, hogy a Biblia önmagát magyarázza. Ehhez azonban szakképzettség, tudás és jártasság szükséges. Kétségtelen, hogy az ördög nem alszik és a helytelen értelmezés és tudatlanság a tiszta igétől s az evangéliomtól távol álló egyházaknak, sőt a szektásodásnak kedvez, avagy pedig meghasonlást eredményezhet a hívek között és a gyülekezetben.

A lelkész hivatott arra, hogy a bibliaóra a legalkalmasabb és egyben a legközvetlenebb lehetőség legyen az igében való elmélyedésre és a Bibliában való tájékozódás és helyes fogalmi ismeretek alapvető elsajátítására. A lelkésszel, mint a gyülekezet pásztorával mind az igében, mind az Úr Jézus Krisztusban elmélyülő legszemélyesebb kapcsolat kifejlődésére is a legmegfelelőbb alkalmak egyike éppen a bibliaóra lehet.

Ne feledjük el, hogy a Bibliának külön fogalomtára van.

Bibliaórán lehet és kell is ezeket tárgyalni, szószéken legfeljebb csak érinteni lehet.

A Bibliának van isteni és emberi oldala. Úgy kell azonban a Bibliát kézbe venni és feltárni, hogy abból Isten Igéje tisztán szóljon. Tudván először azt, hogy az írásban egy prófétai szó sem támad saját magyarázatból. Mert sohasem ember akaratából származott a prófétai szó, hanem a Szentlélektől indítatva szóltak az Istennek szent emberei." (II. Péter 1:20—21.)

*

GYÖNGYÖSI VILMOS budapest-fasori lelkész a következőket tartja szükségesnek megjegyezni:

Egyházi életünk középpontja az istentisztelet. E mellett döntő jelentősége van a gyülekezeti bibliaórának. Alkalmas ez arra, hogy a keresztyén tanítást és az egyes bibliai könyveket alaposabban megismertessük a gyülekezettel. Egyúttal alkalmat nyújt arra, hogy szabadabb formában mondja el a lelkipásztor a maga mondanivalóját. Jó eszköz a gyülekezet nevelése és a gyülekezet közösségi szellemének kialakítása szempontjából. Liturgikai szempontból nézve azt lehetne róla mondani, hogy a bibliaóra kötetlen formájú istentisztelet. A magam részéről nagy súlyt helyezek a bibliaórára és azt tartom, hogy alapos munkával kell készülni minden egyes összejövetelre.

*

DANHAUSER LÁSZLÓ budahegyvidéki lelkész állásfoglalását a következőképpen foglalta össze:

Mi a bibliaóra? Lényegében semmi más, mint igehirdetés. Az igehirdetésnek egyik speciális formája, mely az igehirdetői munkában, a lelkipásztori szolgálatban nélkülözhetetlen, szükséges és a gyülekezettől egyenesen igényelt. Nem kötelesség, hanem természetes következménye a templomi igehirdetésnek. Alkalmas összejövétel arra, amin az igével kapcsolatos kérdéseket feltehessük, félreértéseket megmagyarázunk, speciális kérdésekben eligazítást adjunk és közös imádságban forduljunk Isten elé. A bibliaórán alkalom nyílik arra, hogy *összefüggő tanítást nyujtsunk* egy bibliai könyv, egy-egy hitvallási tételre vagy más életkérdésre vonatkozólag. Az a gyakorlati tapasztalatunk, hogy mindenütt, ahol Isten igéjét tisztán és igazán hirdetik, ott felébred az ige alaposabb ismerete utáni vágy és szomjúság. Ezt nyújtja a bibliaóra vagy bibliakör (az elnevezés nem fontos). A bibliaóra nem ad minden esetben minden kérdésre feleletet, hanem csak az akkor tárgyalt ige körén belüli kérdésekre. A bibliaórának gyakorlatinak, gyülekezetszerűnek, életközelinek, elevennek és érdekesnek kell lennie. A vezetésre ugyanazok a követelmények állnak fenn, mint a prédikációra, azaz: legyen igeszerű, hitvallásszerű, korszerű, tiszta és világos. Míg a prédikációban tematikusan, addig a bibliaórán legtöbb esetben homiliaszerűen beszélünk. Az alapige rendszerint egy bibliai könyv vagy levél folyamatosan, de lehet kijelentéstörténeti egység is, pl. Krisztus kereszttje, személye, hatása az apostoli gyülekezetben egy bibliai életképek stb.

A bibliaóra gyakorlatának kritikája. Vannak olyan bibliaórák, amelyekeken *csak* a vezető beszél. Így van ez legtöbbször olyan gyülekezetben, ahol nagyon sokan vesznek részt a bibliaórán. Ez tulajdonképpen nem is bibliaóra, hanem olyan kis istentisztelet. Előnye, hogy egy embernek, a vezetőnek gondolatmenete, látása töretlenül hirdettetik, nincsen mellébeszélés és felesleges beszéd, de hiánya, hogy beleszorul a gyülekezetben a kérdés, sohasem kapnak választ az igével kapcsolatos konkrét kérdéseikre és sohasem tudnak imádságban megnyilatkozni ember és Isten előtt. Ennek a bibliaórának egyik áthidalása az a forma, mely a konferenciákon ismeretes és amit gyülekezeti vonalon is megvalósíthatunk, ha van elegendő vezető. Plynkor egy rövid általános bevezető után, 10—15 személyes csoportokba eloszolva, egy-egy vezetővel elmélyítik és konkretizálják az ige mondanivalóját. Így a vezető megismeri személyesen csoportját, annak egyes tagjait, mert itt kisebb körben könnyebb a megnyilatkozás. Befejezni újra az összes kört összevonva, a mondanivalót summázva, közkinccsé téve lehet. Ennek a kisebb körökre tagolt bibliaórának azok mondanak

ellent, akik szeretik az egész gyülekezetet mindig együttlátni és minden egyéni megszólalást és megnyilatkozást hallani, mondván mindenből és mindenkitől lehet tanulni.

Ismerünk azután olyan bibliaórákat, ahol a vezető bevezetése után — mely abban áll, hogy végigmegy az alapigén és azt minden tekintetben megmagyarázza és kihegyezi a kérdéseket — a gyülekezet szólal meg és kapcsolódik be a feltett kérdésekbe. Itt mindig arra kell vigyázni hogy maradjon idő a megbeszélésre, maradjon nyitott kérdés és ne minden kérdésre a vezető válaszoljon.

A bibliaóra következő változata az, ahol egy előre megadott alapigéhez mindenki hozzászól, együttesen beszélnek meg az ige üzenetét. Ez inkább haladó, az igében jártas hívők bibliaórája.

Sokan kívánatosnak tartják, hogy minden gyülekezetben legyen kezdők és haladók részére külön-külön bibliaóra. Amennyire igaz az, hogy van „keményebb eledel“ és „tejnek itala“, annyira igaz az is, hogy minden igéből lehet épülni mindenkinek. Nem a külső, a forma a döntő kérdés, hanem az, hogy van-e Szentlélek vagy sem. A Szentlélek megszólíthat és hitben előbbre vihet mindenféle bibliaórán, a vezető mondanivalóján éppen úgy, mint egy-egy hozzászóláson keresztül. A lényeg abban van, hogy a bibliaórán az ige mondanivalója közelebb jöhet, jobban elmélyülhet, személyesebb lehet és összefüggőbb képet nyújt Isten akarataról.

Hogy van nálunk? Budahegyvidéken sokféle változatban folytak már a bibliaórák, de mindig voltak. Sohasem nélkülözhattük őket, még nyáron sem. Minél nagyobb volt a gyülekezet ébredése, annál többen igényelték és jöttek a bibliaórákra. Az evangelizációk után mindig új arcok jelennek meg a bibliaórákon. Voltak egészen speciális bibliaórák (pl. órállók bibliaórája stb.), melyeken speciális alapigéket tárgyaltunk. Ma a bibliai tanulmány és Luther tanulmányon kívül csak egy közös bibliaóra van a felnőttek részére, ahol folytatólagos textus alapján (a luthertanulmányunkra való tekintettel a galáciai levél) mindenki mindenkor részt vehet, haladók és kezdők egyaránt. Rövid, a lényegét összefoglaló és elirányító bevezetés után mindenki hozzászólhat úgy, hogy a könnyebb kérdésekre a bibliában járatosak válaszolnak, míg a nehezebb kérdésekre közösen tusakodjunk ki Isten színe előtt a választ. Törvény és evangélium egyformán kerül elő, ahogy az ige adagolja. Evangelizációs vagy hitmélyítő az óra aszerint, ahogy az ige adja, mert kinek ne lenne szüksége mindkettőre örökké? A bibliaóra elején és végén többen imádkoznak annak áldásaiért és a kapott gyümölcsért. Most valóban egymás hitén épülünk. Igaz, hogy vannak, akik mindig beszélnek és mindig imádkoznak, mások meg hallgatnak, szívükbe nem igen látunk, vagy nem jutnak

szóhoz, ami kisebb csoportokban nem fordulna elő. De ugyanakkor megszégyenítő módon látjuk az ige titkon végző munkáját a hallgató hívek szívében is, az ige valóban nem tér vissza üresen, a gyülekezet egy egység és a hitben erősek feladatát nyernek itt a hitben gyengék hordozására. Ezen megfontolások és főleg az időhiány (nem utolsó sorban a felesleges értékelési és ítélkezési kísértések) miatt nincsen nálunk „hitébresztő” és „hitmélyítő” bibliaóra. Hisszük azonban, hogy Isten Szentlelke ebben és abban a formában tartott bibliaórára is gazdagon kitöltheti az Ő Lelkének áldását.

*

BENCZUR LÁSZLÓ lelkész, a Luther Márton Intézet igazgatója, a következőket tartja szükségesnek szóvatenni:

Nem ismerem a többi hozzászóló véleményét, de az a sejtésem, hogy a végeredmény nem a bibliaórák megszüntetése, vagy mással való helyettesítése javaslatában jut majd kifejezésre. A bibliaórához ragaszkodnak a lelkészek, mert a bibliaóra alkalmat nyújt arra, hogy híveikkel hétközben is találkozzanak, kérdéseket személyesen is megbeszélgethessenek. A gyülekezet tagjai is ragaszkodnak a bibliaórákhoz azok közvetlenebb hangja miatt, egy-egy bibliai könyv részletes beható tanulmányozásának lehetősége miatt, de nem utolsó sorban azért, mert a bibliaóra előtt és után beszélgethetnek egymással. Megbeszélhetik a legsürgősebb gyülekezeti teendőket, értesülhetnek arról, kik a betegek, milyen öröm, vagy baj köszöntött be valamelyik házba. A bibliaóra alkalmat ad tehát a gyülekezet tagjainak arra, hogy egymással törődjenek, magányukból kiszabaduljanak, a testvéri összetartozást megélik. Miért mutatkozik akkor mégis szükségesnek, hogy a bibliaórák dolgát kritikai vizsgálódás tárgyává tegyük? — Azért, mert sok esetben gépiessé váltak a bibliaórák. A mű forog, az Alkotó pihen. Pihen, azaz nem jut igazán szóhoz. Nem gazdagít megismerésben, a hozzá való ragaszkodásban nem erősít, nem újít meg az engedelmességre és nem bátorít a küzdelemre. A feladatot kettőnek látom. Ott, ahol eseménynek számít a gyülekezetben a bibliaóra sokan látogatják, pontosabb készüléssel, egy kis hitből jött fantáziával ki kell zökkenteni a mechanizálódásból és ki kell használni jobban lehetőségeit. Olykor lehet egy könyvet végig venni. Olykor témát végig kísérni. Néha be lehet hozni a térképet és egy kis bibliai földrajz-ismeretet adni, vagy részletesen megrajzolni a kortörténeti keretet. Megint más alkalmakkor a bibliai fogalmak tisztázásában keresni a bibliaóra súlypontját. Csak az a fontos, hogy semmi sem önmagáért történjék, minden az ige üzenete körül csoportosuljon és a személyes híradás jellegét ne váltsa fel a bibliaórán személytelen, tendencianélküli,

lexikális ismeretgyarapítás. A bibliaórák minden jó hagyománya megtartandó. — Azokban a gyülekezetekben, ahol jelentéktelenné vált a bibliaóra, kevesen járnak, a résztvevők inkább megszokásból, időtöltésből vannak jelen, nem sok érdeklődést mutatnak, odaadó készüléssel, figyelem felkeltésével (vasárnapi istentiszteleten ki lehet hirdetni a bibliaóra témáját), találékonysággal fel kell számolnia az olyan bibliaórákat, amelyek a lelkész és a résztvevők is csak „erkölcsi kötelességérzetből” vannak jelen és mindent meg kell újítani. — A „Lelkipásztor” azzal nyújthatna segítséget, ha teljes bibliai könyveket dolgozna fel jó exegézis alapján, de bibliaórák tartására. Jól használható ilyen munka volt pl. közvetlen a felszabadulás után Lüthi „Nehemiásának”, az újjáépítés prófétájának bibliaórára és bibliákörre való feldolgozása.

*

VEÖREÖS IMRE lelkész, a Lelkésznevelő Intézet igazgatója, a gyülekezeti bibliaóra kérdését a következőképpen látja:

A gyülekezeti bibliaóra egyre inkább azzá az alkalommá kezd válni, amelyre a gyülekezet tagjainak csak az Isten igéjével leghűségesebben foglalkozó rétegéből, javarészből naponkénti bibliaolvasók közül, jönnek azok, akiket egyéb kötelességeik engednek. A vasárnap délelőtti igehirdetésnek erőteljesen „missziói” (térítő, vonzó) és pásztori jellegűnek kell lennie. Nem terhelhetjük túl ennek a nagy alkalomnak 20—25 perces időkeretét és tartalmának eleven „üzenetszerűségét” részletekbe menő bibliai ismeret-közléssel, fogalom-magyarázattal, a Biblia világában való hosszás időzéssel. Mindennek az igehirdető műhelyében meg kell történnie, de a szószerkeztésre vasárnap délelőtt ebből csak nagyon kevés kerülhet fel, oda már a „kész eredményt”, a *viva vox* evangéliumot kell vinnünk. A vasárnapi istentisztelet-látogatásnak egyre inkább *páratlan* lehetőségét teljes egészében fel kell használnunk az ébresztő és a pásztorló szó hirdetésére. A bibliaórákra marad a Szentírással való részletes és alapos foglalkozás. Itt meg is van ennek az idői lehetősége: 40 perc legalább jut az írásmagyarázatra. De megvan a tartalmi lehetősége is a bibliaórán résztvevők fejlettebb ígé-érdeklődésénél fogva.

A jó bibliaóra a szó szoros értelmében bevezet a Biblia világába, hogy a hallgatók otthonosabbak legyenek és egyedül is könnyebben eligazodjanak benne. Ezt a célt legjobban úgy érjük el, ha folyamatosan, nem túl kicsiny részletekben, vesz végig a lelkész egy-egy bibliai könyvet és azt szinte bibliatanulmányoszerűen szólaltatja meg. Persze, mindig el kell érkeznie a gyakorlati üzenetig is, amely tartalmileg mélyebbre nyúlhat a vasárnapi igehirdetésnél, — rossz kifejezéssel: hitmélyítő jel-

legű lehet, — hiszen keresztyénségüket komolyan vevők hallgatják. Így módszerileg, tartalmilag, sőt a célt illetően is megvan a gyülekezeti bibliáóra különálló, pótolhatatlan jelentősége az élő gyülekezet nevelésében.

A bibliárával nem tévesztendő össze a *bibliakör*. A bibliakör feltétlenül kicsiny létszámú alkalom, 10—15 bibliás gyülekezeti tag testvéri beszélgetése egy-egy igeszakaszról, ahol a vezető kérdéseinek és irányításának segítségével közösen bontják ki a textus eredeti mondanivalóját és keresik meg az életükre való alkalmazását. A vasárnapi igehirdetés és a gyülekezeti bibliáóra mellett harmadik típust képvisel. A gyülekezetben a koinónia megélésének, az „egymás hite által való épülésnek“ (Róm. 1, 12) egyik legszebb gyakorlati lehetősége. Ifjúságnál jobban beválik, mint öreg nénikéknél. Ha a gyülekezeti bibliáóra lecsökken bibliaköri létszámra, lelkipásztori megfontolás kérdése, hogy áttérjenek-e a lelkész által tartott bibliamagyarázatról a közös bibliaköri kifejtésre, — egyébként azonban bibliáóra mellett is szükség van bibliakörre.

*

DEZSÉRY LÁSZLÓ püspök, a Lelkészi Munkaközösség országos vezetője, hozzászólása a következőképpen hangzik:

A bibliáóról gazdag tapasztalataim vannak. Tapasztalataimat elsősorban az ifjúsági munkában szereztem. Budapesti segédlelkész koromban állandóan ifjúsági-köri vezetőlelkész voltam, majd egyetemi lelkész. Egyetemi lelkész koromban az istentiszteleten és az egyetemi előadásokon kívül egyetlen munkamódszerem volt. Legfontosabb tapasztalatom az, — és ezt fontosnak tartom lelkésztársaimnak átadni —, hogy igen éles és öntudatos különbséget kell tennünk bibliáóra, bibliakör és bibliatanulmány- (iskola) között. A lelkész legfontosabb döntése, — s ezt kell éppen lelkipásztori bölcsességgel megtennünk —, hogy bizonyos kör számára a bibliáóra melyik típusát vezessük be. A bibliáorai munka csak akkor lehet sikeres, ha éppen azt ismerjük fel, hogy annak a csoportnak, amelyikről szó van, melyik az igazi szükséglete s melyiket bírja. Csoportjainkat — az én nézetem szerint —, nem koresoportok, hanem műveltségi ágak, vagy foglalkozások szerint kell kialakítani, hanem a szerint, hogy a bibliáóra melyik típusára vágyakoznak, az ellentétes szempont szerint pedig melyik típusára érettek. Ha most kezdeném a gyülekezeti szolgálatomat, akkor megfelelő szószéki és egyéb előkészítés útján, (lelkipásztori látogatások) magyarázatok és ismertetések után a gyülekezet felnőtt tagjainak csak háromféle bibliáorai alkalmat hirdetnék. Gyülekezetemben volna:

1. Hagymányos értelemben vett bibliaóra, melyen a szokásos liturgikus elemekkel körülvéve bő, életszerű, gyakorlatias írásmagyarázatot adnék, hosszú bibliai részletek alapján s ezen az órán alkalmazkodnék az egyházi esztendő menetéhez.

2. Volna azután egy másik bibliaórai alkalom a bibliakör módszerével, melyen lehetőleg rendszeres bibliaolvasás menetével, közös megbeszélés fejtené ki az ígét, nagyon vigyázva arra, hogy a bibliaköri megbeszélés hazavihető végeredménye félreérthetetlen legyen. Ezt a nagyon gondos lelkészi felkészültség biztosítja csak. (Egyetemi lelkész koromban éppen azt tapasztaltam, hogy az ilyen bibliaköri megbeszélést — bár az az egyetemisták között a legáldottabb volt, mindig ferde vágányba vitték, ha már a bibliakör megnyitása előtt nem voltam teljesen bizonyos abban, hogy mit mond nekünk az ige.)

3. Volna végül egy rendszeres alkalom a biblia tanulmányozására, amolyan bibliaiskola-féle, ahol bibliai könyvenként, vagy összefüggő nagy teológiai kérdések feldolgozása útján haladnánk. Ez volna a legfejlettebb keresztyének közösségi alkalma a gyülekezetben.

Ifjúsági vonalon egyedül a most közöttünk hivatalosan használt svájci módszerrel végzett gyermekbibliaköri típust tartanám fenn. Mindazokat az ifjakat, akik ebből kinőttek, átterelném a fenti formák, illetve alkalmak valamelyikéhez, vagy — ha feltétlenül ifjúsági környezetben akarnak maradni — váltogatnám a három módszert hétről-hétre rendszeresen.

Legfontosabb gyülekezeti tapasztalatom az, hogy abban az óbudai gyülekezetben, ahol rendszeresen utóljára szolgáltam, a bibliatanulmány vagy bibliaiskola volt a legvonzóbb. A hagyományos bibliaóra elkerülhetetlenül unalmassá vált. Azt is tapasztaltam, hogy a férfiak, a presbiterek különösen vágyakoztak a bibliatanulmány után, amit ők megbeszéléssel akartak kombinálni. Azt hiszem, ez a tapasztalat közös volna ország-szerte, ha a lelkészek megpróbálnák.

Legdöntőbbnek azt tartom, hogy a bibliaóra minden formája az egyházi tanítás közlésének alkalmává legyen. Amikor azon gondolkodunk, hogy a vallástanítás milyen módszereit találjuk meg azok helyébe, amik egyházi életünkben kikopnak, akkor elsősorban a közös bibliatanulmányra kell gondolnunk.

Helytelennek tartok minden olyan „imaórát“ és efélet, ahol határozott bibliatanulmány vagy írásmagyarázat nincs és helytelennek tartom az oly kísérleteket is, amik litániákat és hasonló ájtatossági alkalmakat akarnak teremteni a bibliaórák helyett. Nem vagyok ellenére a liturgikus könyörgéseknek, de ezekből sem szabad kihagyni az írásmagyarázatot, s ezek nem szoríthatják ki a gyülekezetből a bibliaórát.

Fel kell ismernünk, hogy az egyházi élet központja a templom és az istentiszteleti élet. A bibliaórák, a hétköznapi kegyességi, ájtatossági lelki szükségletek kielégítésére szolgálnak. Használjuk azonban fel őket arra, hogy ne egyszerűen „a lelkek vallásos szükségletei“-t szolgáljuk ki velük, hanem tervszerű gyülekezetépítő, tanító munkát végezzünk el velük a gyülekezetben. *Céltudatos és igazi lelkipásztori lelkésznek évekre terjedő munkaterve van a gyülekezetépítés és gyülekezettanítás céljára, amit ezeken az ú. n. belmissziói alkalmakon hajt végre.*

Rendkívül fontos, hogy a családlátogatások is a bibliával a kezünkben történjenek. Ezek az alkalmak arra valók, hogy a családok megtanulják, hogyan kell bánni a bibliával és magukra hagyva is tudjanak keresztyén, bibliás életet élni.

*

Lelkésztestvéreink futólagos tanulmányozás esetén is megállapíthatják, hogy a közölt hozzászólások sok irányból próbálják megközelíteni és tisztázni azokat a kérdéseket, amelyeket a bibliaóra mindnyájunknak felad. Egészen természetesnek találjuk, hogy még rengeteg megfigyelés, tapasztalat és látás kerülhet napfényre, hogyha lelkésztestvéreink egyrészt a munkaközösségekben, másrészt a témába való egyéni munka révén elmélyednek. Kérjük, hogy ezt tegyék is meg mindannyian s különösen azokat a megfigyeléseiket és elgondolásaikat, amelyek a fentiekben nem fordulnak elő, vagy amelyek netalán eltérnek a közöltektől, foglalják írásba s küldjék meg szerkesztőségünknek, amely a továbbiak során napirenden kívánja tartani ezt a témát, hogy tapasztalataink és elgondolásaink kicserélésével előbbre vigyük ennek a fontos munkaágnak az ügyét. Ezzel segítségére akarunk lenni azoknak a lelkésztestvéreinknek, akik éppen ezen a téren vtnak nehézségeik, másrészt hogy ezt a fontos munkaágot a teológiai helyes egyházi mederbe tereljük.

Szerk.

Az egyház a nemzetközi helyzetben

(Az alábbi előadást, mely a szekszárdi békegyűlésen hangzott el, kivonatossan közöljük. Szerk.)

A békességre való készséges igyekezés, a békesség sürgős munkálása ma az egyház egyik elodázhatatlan szolgálata. Nyugaton gyorsított ütemű fegyverkezés folyik. Az atom, hidrogén és vegyiháború várható borzalmairól Joliot Curie számolt be a népek bécsi béketanácskozásán. A végzetesen komoly helyzet megmozdít mindenkit, akiben a felelősség tudata él. Jean Paul Sartre, aki az integrális kollektív felelősségtudat fogalmával illuzórikussá tette az egyéni felelősség erkölcsi értékét, otthagyja a problémázgatást s a nyugati polgári világ legnagyobb megrökönyödésére részt kér a felelősségből a népek bécsi békevilágkongresszusán. Ha ilyen arányú az öntudatosodás, vajjon az egyháznak nem kell-e egész szívvel és a szolgálat örömeivel magáévé tenni az emebriség e nagy kérdését? Ha nem tud az egyház a megsemmisülés szakadéka elé érkezett emberiség sorsáért megrendülten emésztődni, doketista és ezért tévelygő egyház lenne. Isten azonban az egyházat éppen a megrendültségében teheti a reménység egyházává. Ezért legyen az egyház elsősorban feltekintő egyház.

Szólaljon meg az Egyházak Világtanácsának bizottsági nyilatkozata, mely nyilatkozatban Barth Károly hangját is halljuk: nem imádkozhatunk a békesség ajándékáért, ha a jelenlegi nemzetközi helyzetben ezután sem teszünk semmit, ha nem szánjuk el magunkat semmire és nem hozunk komoly áldozatot a béke ügyéért. Nyilvánvalóan szembehelyezkedés lenne Isten akaratával, ha belenyugodnánk egy harmadik világháború lehetőségébe. Jó tudnunk, hogy az egyházak szerte a világon egyre határozottabban juttatják kifejezésre állásfoglalásukat. Nézzünk csak körül.

A Szovjetunió pravoszláv egyháza egészen tudatosan fordult szembe a háborúval. Ez év májusában zajlott le Moszkvában a világ egyik legnagyobb szabású ökumenikus megmozdulása: a Szovjetunió egyházainak és vallásfelekezeteinek békekonferenciája. Ennek a konferenciának számunkra az az érdekessége, hogy a résztvevők között Gencsi Béla kárpát-ukrajnai református esperes is ott látjuk. Békeszolgálatukkal az orosz egyházi és vallásos közösségek a Szovjetunió népei előtt is megbecsültekké tették magukat. Az Új Világ, a Magyar-Szovjet Társaság lapjának december 11-i száma egy fényképet közöl a Szovjetunió negyedik országos békeértekezletéről, melyen több ismert egyházi ember arcát fedeztem fel az első sorban ülők között.

Nyugaton az egyház békeszolgálata sok akadályba ütközik. Niemöller neve minden protestáns ember előtt ismeretes. Niemöller az egységes Németország kérlelhetetlen harcosa, a hitvalló egyház egyik vezéregyénisége. Hét évet töltött Hitlerék koncentrációs táborában. Nyugaton valahogy nyilvánosságra került az amerikaiak egy titkos listája, melyen Niemöller is az eltávolítandók között szerepel. Köztudomású, hogy ez ügypen a belügyminisztert is meginterpellálták.

A francia keresztények is indítottak mozgalmat a nemzetközi megbékélés érdekében. Egyik kiadványukat — Refus de la guerre címmel —

nemrégiben kaptam meg. Jelentősnek látom, hogy a megbékéltetés szolgáltatását és annak következményeit hitben vállalják. A hazaárulás vádjára egyszerű bizonyóságtétellel válaszolnak: Isten az ő gyermekeinek engedelmességét a háború elutasításával jobban fel tudja használni, mint az engedetlenséget, a gyilkos háborút. (95. oldal.) Emellett azonban széleskörű gazdasági, politikai és ideológiai tájékozódás alapján elutasítják a hidegháború feltételét: a keletről jövő agresszió koholmányát. A mozgalom elérkezettnek látja az időt a szélesebb tömegbázis megteremtésére. A mozgalom állásfoglalásai is mind konkrétebb formában jelentkeznek. Egyik kedves barátom, Simon Debonne, a viláhirű Hann zongoragyár gyártásvezetője, feleségével együtt részt vett egy béketüntetésben, mely alkalommal velük együtt hatvan tüntetőt bebörtönöztek. Soha nem volt annyi öröme Jézusról, a békesség fejedelméről való bizonyóságtétellel kapcsolatban, mint akkor. A bizonyóságtételnek arany fedezete volt.

Svájcban hadd említsem meg a Ragaz-irányzat lapját. Címe: Neue Wege. Szerkesztője B. Balscheit. Lapjában, melyet a militarizmus elleni harc szolgálatába állított, küzd a fogalmak összezavarása ellen. Kíméletlenül leplezi le azokat, akik nem veszik komolyan Isten nevét. Roppant gyanúsnak találja, hogy az egyik svájci kanton liberális tanácsosai — tehát a birtokos osztály képviselői — az Isten iránti felelősségre akarják eljuttatni az ifjúságot. Istent emlegetik ezek a tanácsosok s közben mammon istenük van. Becsempészték magukat az egyházba. Ha komoly volna ezeknek a tanácsosoknak az Isten iránti felelőssége, gyáraik, vállalataik a közösség szolgálatában állnának — írja a lap. Isten kegyelméből az egyház népe és annak őrállói mind tisztábban értik meg Istennek ígéjét s mind jobban megismerik az élő Istent, amint magát kijelentette, akin megbotránkozik az, aki saját képére és hasonlatosságára teremtett magának testhezálló bálványokat. Isten megítélte a bálványokat!

Örömmel és jó lelkiismerettel állapíthatjuk meg, hogy a magyar protestantizmus kezdettől fogva a béke szolgálatában állott s azt imádságban hordozza. A magyar protestáns teológiai útkeresés a nyugati teológusoknak is sok eszméltető kérdést vetett fel, melynek visszhangjaként az ökumenikus mozgalomban a kezdeti elszigetelés után jelentős szava van. Békeszolgálatát megbecsüli dolgozó magyar népünk s az Országos Béketanácsban az egyház népének békeakarátát püspökeink képviselik.

Még egy pár szót a tartós és igazságos béke kérdéséhez. A Neue Wege című folyóiratban a kiváló amerikai történésznek és pedagógusnak: Stringfellow Barr-nek egy elgondolkoztató cikkét olvastam, «A világ alapproblémája» címmel. A cikkíró a színesek nyomorúságát megrázóan mutatja be; az indiai ötven százalékos csecsemőhalandóságot, a malária és tbc. vámszedését, stb. Továbbiakban arról beszél az amerikai tudós, hogy a nyomorultaknak, a kitaszítottaknak milliói a Szovjetunió felé tekintenek s várják a tervszerű felépítést a korszerű vívmányok alapján. Ágyúkkal nem lehet elintézni a kommunizmust, — folytatja. — A nyomorról nem ma hall először a világ, de először tudunk arról, hogy száz-és százmilliók megrendíthetetlen meggyőződése, hogy a tudomány és technika birtokában a nyomor legyőzhető s nem megváltozhatatlan sors, melybe bele kell törödni. Ázsiában, Afrikában, Amerikában nő és terebélyesedik ez a meggyőződés — állapítja meg az amerikai tudós. Van-e az egyháznak ebben a kérdésben bizonyóságtévő, felelősséget ébresztő szava, az egyháznak, amely Krisztus mentő szeretetét megtapasztalta? Tud-e az elnyomott népekkel kapcsolatban az igazság szaváról? Az egy-

ház úgy kell, hogy tudjon az igazságról, ahogyan azt megtapasztalta. S mivel kapta az igazságot, ezért adós is vele a világnak.

Rajtunk, keresztyénekén keresztül akar Isten szeretetének árja beáradni ebbe a világba. S az egyház annak a nevéért, akiben nincsen kárhoztatás, a bűnbocsánat bizonyosságában, az ígében megújulva ebben a mi átalakuló társadalmunkban alázatos eszköze szeretne lenni Istennek a szétesettség alatt vergődő emberiség békéjének javára.

Lehel Ferenc
tengelici lelkész

A bűn problémája protestáns megvilágításban

Ha azt a kérdést a legrövidebben akarnánk jellemezni, hogy miként viszonylik sok protestáns ember a bűn problémájához, akkor a következő anekdotára utalhatnánk: Egy németországi szuperintendens egy ízben kénytelen volt egyik fiatal lelkészét megdorgálni, mivel túlgyakran és túlmélyen nézett a pohárba. Szigorú felettesse olyan alaposan megmosta a lelkész fejét s olyan erőteljesen menydörgött a bor és hasonló italok élvezete ellen, hogy a lelkész végre is megsokalta. Megjegyezte tehát, hogy Jézus maga is ott volt a kánaai mennyegzőn, mely János evangéliumának közlése szerint nem egészen szárazon zajlott le. Az érdemes főpásztor erre így válaszolt: «Ez igaz, de okosabban tette volna ő is, ha nem megy oda.» Itt a legrövidebb formában szemlélhetünk valamit, ami tipikus a protestáns gondolkodásra a bűnnel kapcsolatban: amíg a jó és a rossz kérdéséről van szó, addig a protestáns teológia meglehetősen biztos a dolgában. De ha megfontolásaiba Isten fogalma, vagy a krisztológiai probléma is belekerül, akkor a dolog nehezebbé válik, feszültségekre vezet és bizonytalanságokat idéz elő, amelyeket naiv módon, vagy szellemeskedve próbálnak megoldani.

TÉMÁNK tudományos megtárgyalását semmi esetre se kezdetjük *medius in res*, hanem előzőleg néhány megjegyzésre van szükség:

1. Témánkról nem beszélhetünk úgy, mintha messzemenően egységes reformált teológia képviselői lennénk, ahogyan ezt a katolikus teológia képviselői tehetik. Tudatában vagyok annak is, hogy más protestáns teológusok könnyen egészen más véleményen lehetnek, mint én. Olyan okokból, amelyeket nem szeretnék eleve vitássá tenni, más megoldásokat is, mint a protestáns megoldásokat, figyelembe lehetne venni. Azonban feltétlenül igényt tartok arra, hogy az, amit mondok, a protestáns teológia és a protestáns vallási magatartás elveivel összhangban van. Úgy hiszem, nézeteim tekintetében jogosan támaszthatom azt az igényt, hogy azok a protestáns gondolkodás körében színtében-hosszában otthonosak.

2. Az a tény, hogy a protestáns teológia nem egységes, szükségessé teszi, hogy lémnákat protestáns szempontból messzemenően tör-

tényleg ragadjuk meg, vagyis nem rendszeresen, egységesen, hanem kimutatassuk, hogyan alakult ki a protestantizmusban a bűn problémájával kapcsolatos gondolkodás.

3. Közben olyan történeti korszakokat is meg kell tárgyalnunk, melyek nem kizárólag protestáns jellegűek, amelyekről tehát a katolicizmus is véleményt nyilvánít. A biblia, protestáns és katolikus értelmezése nem fedti egymást minden tekintetben s Augustínusz egyházi atyát se magyarázzuk minden tekintetben ugyanúgy, mint a katolikus teológia. Amikor tehát fejtegetéseink során erről fogunk beszélni, akkor a történeti tények protestáns látásáról lesz szó, amikor is tudatában vagyunk annak, hogy a katolikus teológia más véleményt képvisel.

Most pedig térjünk rá témánkra:

MINDENEK ELŐTT meg kell állapítanunk, hogy a bűnről nincs izolált tanításunk, hanem amikor a teológusok erről a témáról beszélnek, akkor ez minden esetben más dolgokkal összefüggésben történik. A két nagy teológiai enciklopédia, a «Religion in Geschichte und Gegenwart» és az «Enzyklopädie für protestantische Theologie und Kirche» enciklopédiák témánkat «Bűn és véték» címszó alatt tárgyalják. Annak, amit alább kifejtünk, színtén magában kell foglalnia ezt a két fogalmat; mert vallási és teológiai látás szerint nem lehet a bűn problémáját átfogó és alapos módon tárgyalni anélkül, hogy ugyanakkor a véték problémáját is ne tárgyalnánk. A témába való alaposabb behatolás azonban azt mutatja, hogy alapjában véve még más kérdés-komplexumokat is figyelembe kell vennünk, mindenek előtt az istenfelfogást. A bűn nagysága és lényege Isten ténykedésének bizonyos magyarázatától függ. Itt természetesen a teodicea problémája jön mindenekelőtt figyelembe, vagyis Istennek a rosszhoz való viszonya. Továbbá: felettébb jelentős a bűn felfogása szempontjából az, hogy a megváltás lényegét hogyan írjuk körül. Mint látni fogjuk, még Luther maga is ingadozásokat élt át ebben a tekintetben. A fiatal Luther számára a megváltás nem volt ugyanaz, mint a későbbi, öregebb Luther számára. Isten megváltó ténykedésének felfogása szerint változik a bűnre vonatkozó felfogás is. Kálvinnál és a kálvinistáknál az eleve elrendelés felfogása játszik szerepet. Ezek az utalások is bizonyíthatják, hogy a bűn kérdését nem lehet izoláltan szemlélni, hanem nagyobb összefüggésekbe kell beállítani.

Mivel a protestantizmusban állandóan tusakodnak és szakadatlanul foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel és mivel a protestantizmus lényegének megfelelően semmilyen külön felfogást nem nyilváníttatott ki, mint egyedül helyeset, már eleve feltételezhetjük, hogy a bűn felfogásában is ingadozásokkal fogunk találkozni. A közelebbi vizsgálódás ezt a gyanút nem csupán megerősíti, hanem egyenesen arra az eredményre vezet, hogy a protestáns teológia éppen a bűn kérdésében mutat nagyon erős ingadozásokat. Ez sok állásfoglalásból kitűnik. Emlékeztetek például arra, hogy *Staupitz*, Luther Márton barátja és rendfőnöke szerzetessége idején és a reformáció kezdetén, végül Luthertől eltávolodott azzal a megokolással, hogy a reformáció a nép erkölcsi süllyedésére

vezetett. A hit által való megigazulás nagyon könnyűvé teszi a népszámára, hogy bűnbocsánatot kapjon. A reformált keresztyén a bűnt egyáltalán nem veszi komolyan, mivel a bűnbocsánathoz túl könnyen hozzájut, talán könnyebben, mint a katolikus gyónás során. A reformáció-korabeli erkölcsi romlás Luther tanításának direkt következménye, s ezért ő, Staupitz, a katolikus egyházat különbnek tartja a reformáltnál, mivel az ezeket a dolgokat komolyabban veszi. Ezzel szemben G. Keller a «Zöld Henrik»-ben egy tipikusan orthodox lelkészről megírja, hogy az egy fiatal leányt kegyetlen bűnfelfogásával hogyan tesz tönkre. Itt a protestáns lelkész az, aki túlszigorú bűnfelfogásával megsemmisít egy gyermeket, mivel szerinte a gyermeknek meg kell valósulnia a bibliai mondanak: «Mebüntetem az atyák vétkeit gyermekeiken harmad- és negyedíziglen.» Úgy látszik, az orthodoxiának ez a megítélése ma is sok protestánsra jellemző. Vannak protestáns prédikációk, amelyek az emberi nem és az egyes ember bűnét olyan módon tüntetik fel, hogy az emberben látszólag nem sok jó marad. Másfelől azonban olykor ma is találkozunk protestánsoknál a bűnnel szemben olyan magatartással, mely Staupitz szemrehányására emlékeztet. A hangsúlyt a hitre helyezik s akinek igaz hite van, az vagy bizonyos lehet az isteni megbocsátás felől, vagy talán egyenesen az úgynevezett perfekcionizmushoz jut közel: akinek igazi hite van: többé egyáltalán nem képes bűnt elkövetni. Minden amit tesz, helyes, ha hitből történik. Nagy fáradságba kerül, hogy az ilyen emberekben igazi bűntudatot ébresszünk. Nem egy olyan reformált teológus is akad, aki nem egészen könnyen elintézhető érvek alapján kijelenti: a katolikus gyónási praxisnak és a cselekedetéből való megigazulásnak megvan a jó értelme. A reformált keresztyén túl könnyen boldogulhat vétkének beismerésével. Ezért bizonyos teológiai körökben vita tárgyát alkotja az egyház büntető és fegyelmező hatalma olyan emberekkel szemben, akik valamiképpen vétkeztek a teológiai keresztyén erkölcsstan alaptételei ellen. Fel kell figyelnünk arra a tényre is, hogy a lelkigondozásról szóló utolsó nagy műben, *Thurneysen* «Lelkigondozástan»-ában ez a mondat található: a lelkigondozás abból áll, hogy egyes embereknek hirdetjük a bűnbocsánatot. Ez természetesen a megfelelő bűntudatot tételezi fel, s azt a tényt is, hogy az illető emiatt nagyon erősen szenved. Megállapíthatjuk tehát, hogy a bűn felfogására és értékelésére nézve a protestantizmusban egészen jelentékeny eltérések mutatkoznak.

Ennek természetesen megvannak az okai, s mindenképp a történelmi fejlődés s a történelmi jelenségek alapján mindegyik felfogás mellett lehet érveket felsorakoztatni.

HA EZEKKEL meg akarunk ismerkedni, magától értetődően a *bibliával* kell kezdenünk. A bűnre nézve a biblia nem ismer egységes felfogást, nevezetesen különbség van e tekintetben is az ó- és az újtestamentum között. Az ótestamentum kihangsúlyozza Isten parancsolatait, s a bűn Isten parancsolatainak megszegéséből áll. Vétkezik tehát az, aki az izraelita vallás valamelyik parancsát megsérti. És ilyenkor a cselekedet számát elsősorban, idővel azonban felbukkan a kérdés.

vajjon nem az érzület, az akarat-e a lényeges. Különböző döntésekkel kapcsolatban kiérezhető még mindig valami abból a vallástörténetileg igazolt felfogásból, hogy a cselekedet, mint a tabuparancsolatok megszegése, a bűn lényege. A profetizmus a bűn szellemibb felfogásához jut, amikor a szív romlottságáról beszél. De mindvégig nyilvánvaló az ótestamentumban az a felfogás, hogy minden bűn elnyeri büntetését. Isten megbünteti a bűnt haragjával fogva. A büntető végzet sokkal szembeszökőbb, mint a büntudat. A profetizmus általában nem egyszerűen a rossz lelkiismeretre apellál, a próféták büntető prédikációkat Isten fenyegető bosszújára és büntetésére építik. Gondoljunk például Ésaiás prófétának a szőlőhegyről szóló híres énekére, mely szörnyű büntetéssel fenyegeti Izrael hűtlen népét, mely Isten jótéteményeiről olyan tökéletesen megfeledkezett. Haragjában Isten parancsainak megszegését s a nép hűtlenségét bünteti, mely kívánságai és vágyai következtében Isten szeretetéről megfeledkezett. Ez Ámos prófétának is az alap gondolata. Ezért a ótestamentumban a bocsánat a bűn büntetésétől, tehát nem a bűnösségtől, hanem csupán a konkrét bűnös cselekedettől való menekülést jelenti.

Csak a profetizmusban bukkan fel idővel az a gondolat, hogy az ember általában, a lényege szerint hajlamos a bűnre. A bűn ótestamentumi felfogása területén két érdekes adalékkal találkozunk a 73. zsoltárban és Jób könyvében. A 73. zsoltárban az ismeretlen szerző abból, hogy egyesek bűneikért ebben az életben nem bűnhődnek meg, a halál utáni igazságszolgáltatásra következtet. Jób könyvében pedig valaki, akinek nagyon nehéz a sora, azt bizonyítgatja, hogy nyomorúsága nem büntetés. A bűnök büntetésével való foglalkozás a zsidóságban erre a felfogásra vezetett: a szerencsétlenség büntetés. Jób megállapítja: szenvedek anélkül, hogy megérdemelném a büntetést. Az ótestamentumi és a zsidó felfogásból nyilvánvalóan hiányzik az eredendő bűn eszméje s csupán az egyéni vétkeket ismeri el, nem a sors által előidézett vétkeket.

Bizonyos regresszió értelmében a keresztyénségben a reformált egyházakban is, manapság pedig különösen a szektáknál, ismétellen felbukkan a bűn büntetésének ótestamentumi felfogása, mint lényeges dolog. Benne látják a történelem értelmét.

A bűnre vonatkozó ótestamentumi gondolkodás tehát még megiehetősen távol áll attól a bűnről szóló teológiailag átgondolt tantól, mellyel a keresztyénségben és a protestáns teológiában találkozunk. A bevezetést jelenti hozzá, de nem fölbbet. A lényeges alap gondolatokat csak később dolgozták ki s én a vétkek problémájának protestáns feldolgozása közben négy nagy fokozatot szeretnék feltüntetni:

1. Az őskeresztyénség. 2. Augusztinus. 3. A reformáció. 4. Az új protestantizmus. Annak a fejlődésnek a során, melynek fontosabb fordulatait ebben a négy fokozatban lehet látni, alakult ki az, amit protestáns látás szerint a bűnről el lehet mondani.

Az őskeresztyénség mindenekelőtt rendkívüli módon számol a bűn valóságával. Az ember bűnös és bűnözik. Mindenesetre Jézus ugyan-

akkor hajlandó minden további nélkül elismerni, hogy vannak igazak is. Sok mai teológiai nyilatkozattal ellentétben Jézus egyáltalán nem érzi magát indíttatva arra, hogy a farizeusoktól és írástudóktól elvlassa igazságukat. Elfogulatlanul beszél arról, hogy vannak bűnösök, és vannak igazak. Ami Jézust szembehelyezi az addigi felfogással, az a bűn értékelése. «Nagyobb öröm lesz az égben egy megtérő bűnös felett, mint kilencvenkilenc igaz felett.» Mindenesetre kétséges, vajjon Jézus mindig megtartotta-e azt a felfogását, hogy vannak bűnösök is és vannak igazak is. Először is figyelembe veendő a Miayánkban az a kérdés, ahol Jézus utasítást ad arra, hogy bűnbocsánatért könyörögjünk. Azután arra a helyre is emlékeztetnünk kell, ahol a gazdag ifjú ezekkel a szavakkal szólítja meg: «Jó Mester, mit cselekedjem, hogy Isten országát örököljem?» Jézus így felel: «Mért mondasz engem jónak? Senki sem jó, hanem csak Isten az égben.» Jézus érdekes módon gyakran használja a bűnnel kapcsolatban az akkori hiteljog kifejezéseit. A bűnt pénzadóssággal illusztrálja. Gondoljunk a szívtelen szolgároló szóló példázatra.

A «Religion in Geschichte und Gegenwart» idevágó cikke azt állítja, hogy az újtestamentum még nem gondolta át a bűn végső okait. Ebben kételkedem. Persze erről nem kifejezetten szól, de csupán annál az egyszerű oknál fogva nem, mivel az újtestamentum nem alaposan átgondolt rendszeres teológiai tankönyv, mely az őskeresztyénség minden lehetséges nézetét paragrafusokba foglalná. Ha az újtestamentum alapnézeteit meg akarjuk érteni, akkor a késői zsidóság eszthatológiai világszemléletéhez kell folyamodnunk, ahol nagyon világos nyilatkozatok találhatók a gonosz okáról, a bűn okáról is. A démonok, a bukott angyalok uralmára vezet vissza őket. Ezek kísértik meg az embert, s aki enged a démonoknak, bűnözik. Ugyanakkor a bűn annyi, mint Istentől elszakadni, de ez az oka a bűnös emberi cselekvésnek is. A bűnnek tehát gyakorlati és metafizikai aspektusa van. Egyfelől a bűn az a cselekvés, mely bűnössé tesz, másfelől pedig, s ez a nagy bűn, az Istentől való elszakadásból s a démonok hatalmába eséséből származik. Ez az alapbűn, míg a többi bűn — tettekben nyilvánuló bűn. Erre a felfogásra támaszkodik Pál apostolnak az a felfogása, hogy a törvény — természetes zsidó értelmezés szerint — egyszerűen arra való, hogy az ember előtt tudatosítsa bűnös voltát. Azonban a démonok uralmának ebben a világában semmiféle más lehetősége nincs az embernek, minthogy bűnözzön. Most a természet világában élünk, mely felett a démonok uralkodnak, tehát bűnözünk. A törvénynek tehát nem az az értelme, hogy erkölcsi törvény legyen, mint az ótestamentumban, hanem a törvény az az eszköz, amivel Isten tudomására adja az embernek, micsoda állapotban is van.

Annak a nézetnek megfelelően, hogy az igehirdetés és főleg Jézus Krisztus működése következtében a démonuralom világkorszakának vége elkezdődött, a bűnre vonatkozó őskeresztyén felfogás erősen kihangsúlyozza a belső szabadságot. Pál felfogása szerint az ember, mint természeti lény, bűnös. De amennyiben Isten eljövendő országához csat-

lakozik, megszabadul a bűn lényegétől s többé nem olyan bűnös, mint a természetes ember. Amikor például Pál apostol panaszkodik, hogy ő mint testi ember, bűnös, ezt nem szabad mondjuk plátói vagy gnosztikus felfogás szerint magyarázni, vagyis, hogy az anyag teszi az embert bűnössé, a szellem pedig megszabadítja a bűntől. Testen általában véve a természetes létezés érti, amélhez a mi felfogásunk szerint is sok szellemi dolog is tartozik. Pneumának viszont azt nevezi, ami mostani létformánkban Isten eljövendő országából máris tapasztalható. Tehát egy közbeeső állapotról van szó. És Pál sok szabálya a gyakorlati magatartásra nézve nem akar mást, mint az embert a démonok befolyásától s egyúttal a bűnnek való kiszolgáltatottságától megszabadítani, amilyen például a házasságra vonatkozó szabály, vagy véleménye a nőkhöz való viszonyról. Még megjegyzendő, hogy az új élet közlése, amelyben az ember megszabadul a bűntől, a szentségek útján, mindennek előtt a keresztség révén történik.

Vajjon magánál Jézusnál a dolgok ugyanígy állanak-e? Mindenestre itt is az eszchatológiai világszemlélet alapjai játszó a legfontosabb szerepet. Az ember, aki ebben az aeomban él, alá van vetve a gonosznak, mivel a démonok uralma alatt áll. De Isten országa közelségének nyilvánvalóvá létele következtében a mai világrend hatalma már Jézusnál is megdőlt. Az, aki Isten országának átadja magát, többé nincs egészen kiszolgáltatva démoni hatalmoknak. Nála is valószínűleg jelentős szerepet játszik a személyével való szakramentális kapcsolat, amikor is mindennek előtt az úrvacsora jön tekintetbe, ami gyakran előfordult, mint ahogyan általában véve feltételezik, mivel az úgynevezett kenyérsodák is szakramentális jellegűek. Jézus véleménye szerint azonban az ember a szentségek vétele után is a démoni hatalmak uralma alá kerülhet, amit világosan bizonyít a «Távozz tőlem, Sátán!», amit Péterhez intéz, amikor az meg akarja őt győzni afelől, hogy azért talán még se kellene meghalnia. Azt, hogy a bűnöket megbocsátja, amivel olyan mély benyomást gyakorol, Jézus, mint *Messias designatus*, a saját teljhatalmából származtatja. Abból a célból, hogy az ember nyugodtan istenországának adhassa át magát, bocsátja meg Jézus a vétkeket olyan módon, hogy azt a teológusok tulajdonképpen sosem értették meg és nem is gyakorolták. Jézus istenországa gyermekeinek olyan szabadságát ismeri, mely magasan felette áll a vétkekkel megterhelt olyasféle lelkiismeretnek, amelyet általában véve keresztyén lelkiismeretnek szoktak tekinteni. Ezzel a szabadsággal kapcsolatban mindig szem előtt kell tartani, hogy nem libertinizmusról van szó, sem a katolikus egyház probabilizmusáról, hanem Jézusnál a háttérben azoknak a tapasztalatoknak a szövedéke áll, amelyeket ő az istenországának szimbólumában foglal össze, s ami a mai keresztyénség számára nem minden további nélkül hozzáférhető. Ezért van az, hogy Jézus magatartásában a legnehezebb probléma az, ahogyan a bűnösöket és a vámszedőket értékeli. Ezek a farizeusokat, az igazakat meg fogják előzni istenországának öröklésekor. A különböző tudósítások szerint Jézus a bűnös embereket annyira dicséri, hogy szinte megdöbbenő.

Emögött valószínűleg az ambivalencia problémája rejlik. Aki behódolt a démoni hatalmaknak s a gonosz kísértéseinek, az tisztában van a következményekkel, s tapasztalatai révén olyan érettségre tett szert, amivel az ember büntapasztalás nélkül nem rendelkezhetik. Ez az érettség az embert alkalmassá teszi arra, hogy készüljön Isten országára, mely nyilvánvalóan csupán hatalmas változások eredményeként nyerhető el és sok dolog feláldozását követeli meg.

Különös probléma Jézusnál Judás alakja. Judás árulóvá lesz. Jézus azonban megtúri emberei között, még csak maga Judás el nem hagyja őt. Az evangéliumok szerint megjósolja árulását, de nem utasítja el magától. Ezt a különös kijelentést teszi róla: «Az ember fiáról elvégeztetett, hogy elárulassák, de jaj annak az embernek, aki által ez a botrány bekövetkezik». Az Emberfia maga Jézus, az árulás tehát Isten üdvterve szerint előre látható. Még ha a Sátán sugallatára történik is, Isten akkor is előre tudott róla messiási terveiben. Az árulás végrehajtásához azonban árulóra van szükség. Judás tehát árulásával Isten terveinek eszközeként cselekszik. Jézus azonban nem hajlandó arra, hogy egyszerűen megbocsásson neki. Kijelenti ugyanakkor, hogy csupán egyetlen bűn nem bocsátható meg: a Szentlélek elleni káromlás. A kereszten bűnbocsánatért könyörög azok számára, akik nem tudják, mit cselekszenek. De Judással szembeni magatartása során olyan dolgokat érint, amiket Goethe így fejez ki: «Ihr lasst den Armen schuldig werden, dann überlässt ihr ihn den Pein, denn jede Schuld rächt sich auf Erden». («Engeditek, hogy a szegény vétkezzék, s akkor a gyötrelemnek engeditek át, mivel minden véték a földön bünhődik»). A bűn tehát itt Isten akaratával áll összefüggésben. Felvethetjük a kérdést, vajjon nem villan-e fel itt már magánál Jézusnál az a nézet, mely később a misztikában és a romantikában nyer megfogalmazást: a világ fejlődése nem más, mint Isten fejlődése. Isten először a Teremtő — jön a teremtmények, angyalok, szellemek, emberek bukása —, majd Isten a teremtett világot Isten országává változtatja. Hogy a teremtő Istentől a változás Istene lesz, úgy értelmezhető, mint Isten fejlődése a világtörténelemben. E problémát itt nem oldhatom meg, mivel sok dologban még nagyon kevésbé látok tisztán. A Judás felőli nyilatkozat azonban Jézus azon rejtélyes szavai közé tartozik, amelyeket valószínűleg újra- meg újra emlékezetünkbe kell idéznünk.

Összefoglalóan elmondhatjuk az őskereszténységről: az ember a démoni világ befolyása alatt áll, s azért vétkezik és azért bűnös. Jézusban új valóság jelentkezik, mely a bűnözést többé nem ismeri. Ezért Jézus meg tud bocsátani és meg is bocsát, ahol az Isten országa iránti készséggel találkozik. A világ mostani állapotának tapasztalatait a világ eljövendő állapotára való előkészületnek tekinti, de gyakran az ambivalencia értelmében.

A további fejlődés során az őskereszténységhez képest mindenekelőtt bizonyos változások történnek.

A bűn kérdésében az egyébkénti dogmatikai fejlődésnek megfelelően eszhatológiátlanodás következik be. A végső idők őskereszténén vá-

rását Krisztusnak, mint a mennyei Messiás, Emberfiának a visszajövetele elmaradása miatt nem lehet sokáig fenntartani. A drámaian felépített őskeresztyén világszemlélet helyére ezért idővel görög elvektől meghatározott világnézet kerül. Isten országát többé nem eljövendő, világdráma formájában megvalósuló valaminek tekintik, hanem a plátói eszmék világának jellegével ruházzák fel. A bűn hordozójaként többé nem maga a lét jelentkezik, mely a mai természetnek felel meg, hanem az anyag. Az emberen a gonosz maga a test, míg a lélek, mint földöntúli valamt, örökkévaló természetű. A gnózis befolyására újra foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy tulajdonképpen honnan származik a gonosz. A gnosztikus rendszerek a világ felépítésének sajátos szisztematikája szerint próbálnak erre a kérdésre világos feleletet adni. A Jézus által nyújtott bűnbocsánat, amelyet istenországa felőli meggyőződése alapján osztott, egy másképp beállított világszemlélet intézményévé lesz. A keresztyén egyházban a keresztség szentségével kapcsolódik össze. Nem Isten országának belső megtapasztalása, hanem az a szentség, amellyel az egyház és annak tiszttségviselői, mindenekelőtt az egyházi értelemben vett püspök, sáfárkodik, közvetíti a bűnbocsánatot. Tertulianus, aki a korai katolikus egyház fejlődése tekintetében nagy jelentőséggel bír, és aki a további fejlődéshez is sok indítást adott, továbbfejleszti a bűn feletti eszmélkedést. Egyfelől nem csupán cselekedetbeli bűnöket ismer, hanem ismeri a bűnt, mint állapotot, másfelől nála elsősorban felbukkan az eredendő bűn tana. Sőt testi átöröklésről is beszél. Ezzel megadja a további fejlődés számára az alapkifejezéseket.

KÉTSÉGTELEN, hogy *Augusztinus* az, aki a továbbiak során a bűn problémáját az őskeresztyénség óta a legerősebben befolyásolja. Érdeme valószínűleg elsősorban nem új gondolatok felvetésében áll, hanem egészen másban: az önvizsgálatnak és önismeretnek a saját vallásos magatartása szolgálatában alkalmazott módszerében, ahogyan azt Vallo-másaiban örökíti meg. Ez az önéletrajz, mely imádság formájába van öltöztetve, a modern önvizsgálat első példája. Alapjában véve ez a könyv még ma is hallatlan cselekedet. Egy püspök, korának híres teológusa, könyörtelenül elmélyed önmagába és minden gondolatát, hátsógondolatát is, minden felfuvalkodottságát és nyomorúságát leplezetlenül feltárja mindenki előtt, aki csak olvasni tud. Az ilyen gyónás és bűnvallás akkor is és ma is bizonyára a legnagyobb bátorság teljesítménye. Amidőn például szekszuális érzéseit, konkubinátusát, testére való büszkeségét személyére és állására való minden tekintet nélkül, mint bűnt tárja fel, hallatlan dolgot cselekszik. Augusztinuszig soha még nem fordult elő a személyes bűn megismerése érdekében ilyen lélekboncolás. Sem a keresztyénségen kívül, se a keresztyénségen belül. Ismerjük például Pál apostol bűneinek és hibáinak sok felsorolását, az úgynevezett bűnkatalógusokat. Ismerünk tőle panaszokat is a saját bűnösségét illetően. De a saját személyiségének ilyen felboncolása, ez az ekkora intenzitással elvégzett vizsgálata annak, amit cselekedett és minden érzelmének a bűn szempontjából való ilyen ma-

gyarázata, és egy ilyen önvád Pál apostol sem fordul elő, mint ahogyan általában az újtestamentomban sem. A tékozló fiú is elmondja ugyan, hogy vétkezett az Ég ellen és az Atya ellen. De arra nem tér ki, hogy mindez a bűnösnek ítélt cselekedet mit jelent, nem tér ki a végső okokra, végső érzelmeire. És ez az, ami Augusztinusznál újat jelent.

Nem tudom bizonyosan, helyes-e, amit gyanítok, de véleményem szerint Augusztinusz a bűnnel való viaskodás terén a keresztyénségben legalább is olyan fontossá lett, mint az őskeresztyénség. Ha látjuk, micsoda belső szabadsággal bocsátott meg Jézus s hogy a keresztyén egyházak sose jutottak el erre a szabadságra, akkor a bűn szempontjából Krisztusnak messzemenő hatástalanságát kell feltételeznünk az utána következő időkben. Mindez nem egyszerűen rosszakaratból, vagy az őskeresztyénségtől való elkanyarodásból történt, hanem azért, mivel az őskeresztyén átélés a maga egészében a későbbi korban tartalma és mélysége szerint többé nem volt hozzáférhető.

Augusztinusz példátlan gyónásában nem csupán saját bűnösségét vallotta meg, hanem a gonosz felőli teológiai gondolkodást is előmozdította. Eredetisége azonban nézetem szerint önvizsgálatában rejlik s amit teológiai nézeteiből közzétett, az másodrendű, noha a teológusok inkább ehhez, mint Augusztinusz belső tapasztalataihoz igazodtak. Teológiai nyilatkozataim megfigyelhetjük, hogy Augusztinusz a manicheizmus iskoláját járta meg. Innen hatolt be gondolkodásába a jelenvaló világról való mélyen borúlatozó felfogása, amely önvizsgálata kapcsán az emberre vonakozó megállapításait eredményezte. Az eredendő bűnről szóló tanban összefoglalóan ezeket mondja: Eredetileg az ember az *adiutorium gratiae* alatt jót tudott cselekedni. Meg volt neki a *liberum arbitrium* s meg tudott maradni a jó mellett (*potuit non peccare*). A bűneset következtében azonban elvesztette szabad akaratát s a halál martalékává lett. Ilyenformán képtelenné vált a jóra (*non potest non peccare*). Ádámiban minden ember vétkezett s az eredendő bűn minden ember testét és lelkét megmérgezte. Az emberiség *massa perditionis*-szá vált. A manicheizmushoz hasonlóan feltételezte, hogy az eredendő bűn által előidézett tulajdonságok a nemzés útján öröklődnek. Míg azonban a manicheizmus egyszerűen a testi nemzést okolta, Augusztinusz szerint a konkupiszcencia, a nemi vágy továbbítja az eredendő bűnt. Minden esetre természeti mivolta szerint az ember teljesen a bűn rabjává lett. Egyedül a keresztség szentsége és az egyház tudja megszabadítani. Az eredendő bűn tanát Augusztinusz Pelágiusszal folytatott vitái során dolgozta ki s érdekes, hogy eközben a keresztségre hivatkozik. A keresztség szentsége értelmetlen lenne az eredendő bűnről szóló tan feltételezése nélkül. Egyik jele ez annak, hogy az őskeresztyénség óta sok minden lényegesen megváltozott.

Az eredendő bűnről szóló tan Ádám és Éva bűnesetének ótestamentumi történetéhez kapcsolódik. Konzekvens megfogalmazásával azonban csak Augusztinusznál találkozunk. Az őskeresztyénség nem ismeri. Beszél ugyan a teremtett világ bukásáról. De a világ jelenlegi állapota szempontjából, ahogyan az őskeresztyénség látja, Ádám eseténél fon-

tosabb az Istentől elpártolt angyali hatalmasságok bukása. A teremtmények bukása ott tehát projiciált tény, ha szabad ezzel a pszichológiai fogalommal élnünk. Augusztinusnál minden visszakerül az emberre. Személyes tapasztalatok alapján ebben Augusztinus számára a *concupiscentia*, a nemi vágy játsza a legfontosabb szerepet. Ennek magyarázata valószínűleg az, hogy az olyan ember, mint Augusztinus, az ókor vége felé a nemiséget valami emberfeletti, pusztító démoni dolognak érezte. Azt is érezte, hogy azt fel kell áldoznia. Augusztinusnál többé nyoma sincs annak az elfogulatlanságnak, amellyel Jézus a nemiséget szemlélni tudta. A bűn és a bűnbe merült lét átélése Augusztinus vallomásaiban lényegileg éppen ott jut kifejezésre, ahol a szerelemmel és a nemi étellel foglalkozik.

Augusztinus a középkorra finomságai nélkül hatott. Az önvizsgálatban, a saját érzelmeivel való intenzív foglalkozásban csak kevesen követték, ellenben annál többet vettek át tőle a természetes ember eltéléséből és abból, hogy az ember a megváltáshoz csak akkor juthat el, ha alárendeli magát az egyháznak és elfogadja az egyház szentségeit. Kiépül az egyház, mint üdvintézmény, miközben azonban a katolikus egyház különböző területein, melyeken a középkor vége felé nyilvánvaló süllyedést lehet észlelni, a bűn mélyebb megismerése is eltűnik. A bűcsúval üzött visszaélések világosan tanuskodnak erről.

UTUNKON a legközelebbi lépést a *reformáció*, mindenekelőtt Luther Márton jelenti. Joggal lehet állítani, hogy Luther reformációját az a kérdés váltotta ki, mi a helyes magatartás a bűn tekintetében. Hiszen a reformáció a bűcsú körüli vitával kezdődött, vagyis a katolikus egyháznak az az intézménye képezte tárgyát, mely lehetővé tette a bűnösnek, hogy a gyónás utáni abszolúciónál a pap által a hívőre kiszabott büntetést pénzzel egyenlíthesse ki. Tétéleiben Luther nyilvánvalóan az ellen tiltakozik, hogy a bűnt nem veszik komolyan, mivel a bűcsúpraxis sok katolikust bűneivel és tévelygéseivel kapcsolatban nagyon felületes magatartásra bír.

Látszólag véletlen, hogy a vita éppen ezen a ponton tört ki, mivel akkoriban már Luther tulajdonképpen sok tekintetben túlnőtt a katolikus egyházon. De talán mégsem véletlen, hogy Luther fejlődése és a katolikus tanítás között az eltérés éppen ezen a ponton jelentkezett. Mert Luthernek ez a fejlődése, mely Márton szerzetes barátot már régen túljuttatta a katolikus egyházon akkor, amikor 1517-ben a tétélek körüli vita megindult, mégis csak a bűn-élményével kezdődött. Kolostorba vonulása tudvalevőleg olyan okokból történt, amelyekre nézve nem nyújtott egészen világos magyarázatot. Mindenekelőtt fogadalmára hivatkozott, amelyet egy zivatar alkalmával halálfelemében Szent Annának tett. Joggal kételkedni lehet abban, hogy vajjon ez volt-e az egyedüli ok. Úgy látszik, belső küzdelmei voltak, s ezek tették számára kívánatosná a kolostorba lépést. A kolostorban azonban olyan erős kísértéseket élt át, hogy közel állt az öngyilkossághoz, úgyhogy emiatt szerzetestársai is elszörnyedve figyelték. Azt hitték, az ördög szállta meg, vagy valami nagyon súlyos bűnért kell vezekelnie. De tulajdon-

képpen mi történt? A szerzetes Luther mindenesetre amiatt szenvedett, hogy Isten elfordult tőle. Kolostorba vonult tehát, hogy Isten kegyelmét visszaszerezze. Azt hitte, hogy a katolikus egyház módszereivel, nevezetesen a szerzetesi étellel ki fogja érdemelni az Isten jóindulatát. de ez nem sikerült. Úgy érezte, Isten elkárhoztatta. Valószínűleg közrejátszott ebben még az is, hogy atyja ellenezte kolostorba vonulását, mivel Márton fiával más terveik voltak, nem az, hogy lelkész legyen. Amikor Luther primiciája alkalmával kijelentette atyjának, hogy fogadalma miatt vonul kolostorba, különben szószegő lenne, és így bünt követné el, atyja megkérdezte, hogy vajjon az iránta való engedelmességre nem isteni parancs kötelezi-e. Luther látta, hogy fogadalmának teljesítése vétkessé teszi az egyik parancsolat megszegésében, úgy látszik, hogy így éppen azt vesztette el, amit a kolostorban keresett: belső békességét. Azt tartotta, hogy Isten elkárhoztatta, s nincs számára menekvés. Végül a kereszt teológiájában talált megnyugvásra. Felismerte: ha Isten elkárhoztatott, akkor nekem Istenre való tekintettel kárhoztató ítéletét el kell fogadnom. Az isteni végzés előtti alázatosság segít rajtam egyedül, még akkor is, ha az kárhozatot jelent s annak okát nem vagyok képes megérteni. Akkor azonban, ha rá tudom magamat bízni Istenre, még ha el is kárhoztat, többé mégsem vagyok egészen kárhozott.

Ez a fiatal Luther keresztteológiája. E szerint tulajdonképpen a bűnnek kettős fogalma van. A bűn egyfelől a bibliai parancsolatok áthágása, s ezeknek isteni jellegében nem kételkedik. Másfelől azonban az ember tulajdonképpeni bűne az, hogy hiányzik belőle az Isten iránti bizalom és az Istenhez való ragaszkodás. Ha ez a bizalom megvan, az ember nincs elveszve és van belső békessége. Előfordult, hogy Luther az Isten iránti bizalmat az erkölcsi törvények iránti tisztelet felé helyezte. Ekkor jelentette ki híres «Pecca fortiter!»-ét. Az Isten szerzetet, s az embert üdösségre rendelte, még ha nem is tölti be az erkölcsi törvényt teljesen vagy nem is képes azt betölteni. Azért vétkezzél bátran. Loyola Ignáchoz hasonlóan Luther is tud arról, hogy vannak kísértések, amelyek el akarnak távolítani bennünket Istentől és hogy kételkedő és gátló érzelmeivel a lelkiismeret is ezek közé a kísértések közé tarthatatik. Luther olykor nagyon drasztikusan fejezte ki magát: ha jönnek a *terrores conscientiae*, akkor gondolj szép lányokra, vagy vedd karjaidba feleségedet s szórakozzál vele! Vagy azt tanácsolta, hogy a hajszálhasogató lelkiismerettel szemben bátran bűnözni kell s túl kell magunkat tenni minden megfontoláson. A kereszt teológiájában tehát erőteljes belső szabadságot találunk a bűntudattal szemben. Egészen más világnézete és élettapasztalata alapján Luther olyan magatartásra tett szert a bűn tekintetében, mely némiképpen az őskeresztység magatartására emlékeztet. Ez nem egészen az a magatartás, melyet Jézus tanusított, de a keresztény egyházban egyébként szokásos magatartásához képest Luther a kereszt teológiájában mégis erőteljes szabadságot őrzött meg s kibangsúlyozta, hogy Isten sokkal nagyobb erővel tud hatni az emberre, mint a bűn.

Luther nem maradt meg mindvégig a kereszt teológiájánál. Neve-

zetesen az lett a benyomása, hogy az nem felel meg a szentírásnak s fejlődése bizonyos pontjától fogva erre az írásszerűsége nagy súlyt helyezett. A lényeges valószínűleg az, hogy a kereszt teológiájában Krisztust az alázatosság példaképeként tekinti, s hiányzik belőle a krisztológia. A kereszt teológiájában szerinte nincs meg Krisztus dogmatikai értelemben veti megváltó műve. Így alakul át idővel Luther felfogása a hit által való megigazulás híres tanává. Jézus Krisztus szenvedésével és halálával kiengesztelte az ember bűnét s Isten többé nem számítja be annak vétkéket, aki hisz, hanem igaznak jelenti ki a Krisztus által nyújtott engesztelés beszámításával. Luther úgy vélte, hogy tanítása Pál apostol alaptanítása. Pál valóban ismerte ezt a tant is, de az nála csupán mellékhatás volt, a fődolognak a szakramentális megigazulást tekintette. Luther ilyen formában mindenetre bibliai megalapozáshoz jutott, s a bűn tekintetében elérte, hogy egyes mozzanatok továbbra is megmaradtak a kereszt teológiájából. A bűn egyfelől az isteni parancsolatok megszegéséből keletkezik, másfelől azonban az Isten iránti hit és bizalom hiányából, ami főbűnnek számít. Az előbbi bűn a megálázkodást teszi szükségessé s így lesz hatástalanná. A második bűn, az érzület bűne esetén, ahogyan nevezhetnénk, nincs többé segítség, mivel az Istentől való elpártolásra vezet. Az öregedő Luthernek ebből a felfogásából hiányzik azonban a belső szabadság az olyan istentapasztalás alapján, mely mindenben győzedelmeskedik. A bátor és Istenben bízó «Pecca fortiter!» eltűnik.

A reformációban azonban nemcsak a bűn pontos meghatározása probléma, hanem értékelése is. Érezhető ez tulajdonképpen már Luther «Pecca fortiter!»-énél is. A probléma úgy keletkezett, hogy egyfelől lényegileg átvették Augusztinusnak az eredendő bűnről szóló tanítását: az ember természeténél fogva annyira romlott, hogy természeténél fogva nem is lehet más, mint bűnözők. Másfelől azonban nem kisebbíti Krisztus megváltó bűnét és azt, hogy azt neki Isten beszámítja. Ez a kegyelem. De lehet-e ott valóban bűnről beszélni, ahol minden cselekedetet úgy kell megítélni, mint bűnt? Azonban mégis csak előkerül az ember felelőségének a problémája. Ilyen módon az embert bűnösnek kell nyilvánítani. De vajjon bűnös-e, ha a szabad döntés lehetősége egyáltalán nincs meg? Luther ezt a kérdést soha nem dolgozta ki, kivéve *De servo arbitrio* című művét, melyet rotterdami Erasmus ellen írt. Ebben váratlanul a római levél híres 9. fejezetére hivatkozik, ahol Pál azt írja, hogy a fazékas a legvártott edényeket megsemmisítheti és hogy Isten egyeseket az üdv edényeivé, másokat a harag edényeivé tehet. Ezért azonban Istent nem lehet felelőségre vonni. Isten szuverénitása tehát odáig terjed, hogy a végső döntés egészen az övé. De lehet így még az ember vétkéiről beszélni?

Luther erre a kérdésre nem adott feleletet. Kálvin a predestinációról szóló tanításában ugyancsak ez előtt a probléma előtt áll. Ő a következő feleletet adja: *cadit homo Deo sic ordinante, sed suo vitio*. Istené a hatalom, de különbséget tesz Isten között és a bűn oka között. A bűn mégis az emberre hárul. Érthető, hogy ézzel a kérdés nem oldódott meg. Az 1618/19-i dortrehti zsinaton alaposan megvitatották az

infralapsarius és a supralapsarius predestinációt. Persze, nem sikerült megegyezésre jutni. A reformált egyházaknak nem állott módjukban, hogy ezekben a kérdésekben döntsenek.

Egy valakinek volt bátorsága arra, hogy ebből a problematikából olyan következtetést vonjon le, amelyek az addig szokásos következményeken túlmennek, nevezetesen Zwinglinek. Ő ugyanis elismerte az eredendő bűnt, de nem úgy tekintette, mint az ember vétkét, hanem az »natürlichen Bresten, den einer on syn schult von der geburt her hat oder sust von zufällen». Zwingli megtartotta ebben a formában az eredendő bűnről szóló tant, hogy Istennek Krisztusban való művét annál jobban felragyogtassa. De mégis olyan gondolat bukkan fel nála, mely később újra meg újra előkerül. A bűnt nemcsak büntetésre méltó mivoltának a szempontja alatt nézte, hanem az erkölcsi fejlődés pozitív tényezőjének is tartotta. Zwingli Istenben a primus auctor peccati-t látja. Az isteni mindenhatóság készteti arra, hogy Isten lássa a rosszban is hatni. Ugyanakkor Isten úgy akarja tisztelni, mint aki mentes a gonosztól. Isten azonban az embert felhasználhatja arra, hogy a gonosz eszközévé legyen. Isten maga kívül áll a törvényen. Azáltal, hogy bukást idéz elő, Isten a maga jóságát nyilatkoztatja ki, amit különben az emberek nem ismerhetnének meg. De Isten nemcsak a gonoszt idézi elő, de gondja van az ítéletre is, tehát, hogy a gonosz megítéltessék. Természetes, hogy felbukkan a kérdés, miért kell tulajdonképpen a világon rossznak lennie. Itt Zwingli csupán megállapítja, ezt a kérdést felvetheted, azonban hiába veted fel. Így természetesen sikerül a bűn átértékelése. Zwingli korai halála talán éppen ebből a szempontból járt nagyon végzetes következményekkel. Valószínű, hogy még alaposabban és még hatásosabban átgondolta volna ezeket a kérdéseket és így még szabadabb és még világosabb felfogásra juthatott volna el, mint Kálvin és az idősödő Luther. Korai halála miatt erre nem kerülhetett sor s erre az újfajta gondolkodásra késztető indításai nem részesültek akkora figyelemben, mint ahogyan megérdemelték volna.

A reformációt követő orthodoxia az eredendő bűn augusztinuszi tanát a legélesebb formában képviselte, miáltal az embert bűnös mivoltához egészen hozzárögzítette. Az ember lényege bűn, s csak bűn s az egyetlen lehetőség a hit, az egyház dogmái előtti behódolás értelmében. Abból a szabadságból, amellyel Luther a kereszt teológiájában rendelkezett, többé semmit sem lehet tapasztalni. Az eredendő bűnről szóló tan kötelezően szolgáltatja az érvet az ember teljes elkárhozottságának indokolására. Csak ezután, nevezetesen a felvilágosodás hatására változik meg a bűn értékelése. Az eredendő bűnről szóló elméletet, melyet a szociniánusok már a reformáció korában vitattak, elvetik. Majd a gonoszról szóló felvilágosodásos nézet kezd hatni. Leibniz kimondja, hogy a világ a lehető legjobb, Rousseau pedig a természetes embert jónak jelenti ki. Valami a protestáns teológiába is beszivárgott mind ebből, mint például a felvilágosodás kori egyházi énekek mutatják. Utalok Gellertre.

MI A HELYZET MA? Egészen általánosságban elmondhatjuk, hogy a bűnről szóló orthodox tanítás, nevezetesen az eredendő bűn tana, nem tűnt el, hanem ismét képviselőkre talált, mindenekelőtt a dialektikus teológiában. A pietizmus Isten jóságának hangsúlyozásával a bűn fogalmát bizonyos tekintetben értelmetlenné tette. Barth Károly dialektikus teológiája ismét hangsúlyozottan vallja az eredendő bűnről szóló elméletet és pedig olyan értelemben, hogy általábanvé minden, ami emberi, bűn s azért Isten előtt kárhoztatandó. A művészet, a kultúra, az erkölccstan, a filozófia, röviden minden emberi lehetőség az eredendő bűn alá tartozik s ezért semmis és értelmetlen. Ezen az alapon a dialektikus teológia a Krisztusban történt isteni kinyilatkoztatásról szóló üzenetnek, gyakorlatilag a biblia Barth és barátai értelmezése szerinti dogmatikai magyarázatának feltétlen elfogadását követeli. Itt az ember bűnös mivoltának és bűnös sorsának olyan kihangsúlyozása megy végbe, hogy a menekülésre semmiféle emberi lehetőség nincs. Az egyetlen lehetőség Isten cselekvése, ahol is Isten egyszerűen a bibliai üzenet egy bizonyos magyarázatának a szolgálai elfogadását követelné. Felvethetjük a kérdést, vajjon mi értelme van ennek a bűnfogalomnak. Semmiesetre sem nyújt indítást sem a szociális, sem a személyes etika vonalán. Nézetem szerint az eredendő bűn többé nem pusztán egy bizonyos büntapasztalat kifejezése, hanem mögötte az életért való szorongás, talán a nihilizmustól való félelem húzódik meg. Kérdés, hogy vajjon a bűn ilyen felfogását csakugyan keresztényennek lehet-e mondani. Mindenesetre, ezzel a fogalommal nem ért egyet az egész teológia. A büntudat a dialektikus teológia számára nyilvánvalóan arravaló, hogy minden emberi dolgot megkérdőjelezzon, s egy az emberen kívül álló tekintélyt, nevezetesen a bibliai isteni kinyilatkoztatást, mint feltétlenül szükségeset fogadhasson el. Ezért dolgozzák ki annyira következetesen a bűn fogalmát, talán egyenesen olyan erősen, hogy miatta a valóban vallásos erkölcsi cselekvés lehetősége eltűnik a teológia látóköréből. Másfelől a teológiának ez a beállítottsága azzal a veszéllyel jár, hogy mivel a biblia tekintélyében való hitet olyan nyomatékosan ajánlja, emiatt a bűnélmény minden más lehetséges értelme elkerüli a figyelmet. A bűnélmény ilyenformán az egyházasan beállított teológia szolgálatába kerül s az Isten és ember viszonya egy bizonyos magyarázatának a kifejezése.

Schweitzer Albert a legélesebb ellenpólus. A világ folyásából ő semmiféle célt, vagy értelmet nem tud kiolvasni. A világtörténelem számára, emberek számára nélkülözi a végső értelmet. Másfelől az ember szeretné a világ értelmét megismerni s hatással lenni rá. Így válik szükségessé, hogy az ember a legmélyebb meggyőződése szerint alakítsa ki életét abban a világban, melyben némely dolgok nyilvánvalóan értelmetlenek. Büntudata akkor van az embernek, Schweitzer Albert szerint, ha a saját életének az értelmére való törekvés közben valamilyen képpen hűtlenné válik, ami szükségszerűen ismétlődik. Ezért Schweitzer számára a büntudat szükségszerűség. Kell, hogy az embert újra meg újra belevigye ebbe a feszültségbe, nehogy a világtörténelem hatása alatt

belső törekvésének teljesítésétől elálljon. Ha az ember nem cselekszik érületi etikája legmasagabb követelményeinek megfelelően, lelkiismerete büntudattal reagál. Ezért Schweitzer Albert kimondja: «A jó lelkiismeret az ördög találmánya». De sok más protestáns teológussal ellentétben Schweitzer másfelől nem engedi, hogy a lelkiismeret állandó terrortal éljen, ami az ember munkakedvét és erejét tenné tönkre. Nem akarja a kétségbeesést sem, csupán azt a feszültséget, mely az embert szüntelenül ösztönzi arra az erkölcsi cselekvésre, mely az élet értelmes felépítését szolgálja.

HA BEFEJEZÉSÜL az elmondottakat mégegyszer áttekintem, nagyon is tudatában vagyok hiányosságainak. Hiszen nem is lehetséges, hogy itt mindent elmondjak, amit tulajdonképpen el kellene mondani. Az előzők mégis érzékeltetik, hogy a protestantizmusban állandó tusakodás folyik a bűn kérdése körül. Továbbá: ez a tusakodás vitában és kölcsönhatásban áll az Isten és a világ megtapasztalásával. A bűnt a protestantizmusban sosem szemlélik izoláltan, hanem az speciális színezetét a világ és az Isten megtapasztalásától kapja. A bűn egyszer úgy tűnik fel, mint különálló cselekedet, minek következtében Isten valamelyik parancsolatát sérelem éri. A bűn azonban úgy is tekintethető, hogy az az érület vétke, miáltal az ember egész magatartása révén elpártol Istentől s így az Istentől való eltávolodás állapotába kerül. Szüntelenül előkerülnek a következő kérdések: mennyiben működik közre Isten abban, ami rossz s mennyire terjed az ember felelőssége? Ilyenformán a rossznak és a bűnnek természetesen különböző értékelései jönnek létre. A protestáns teológia ebben a tekintetben soha nem jutott nyugvópontra, hanem különböző felfogások között ingadozik, miközben végül is két alapvető tendencia jelentkezik. A bűn felhasználható arra, hogy Istennek az ember felett való szuverénitását megokoljuk és igazoljuk. Ezt cselekszi ma a dialektikus teológia. Lehet azonban egészen más keretben is szemlélni a bűnt: az embernek az isteni kinyilatkoztatás hatása alatti belső fejlődése és kibontakozása szempontjából. Aszerint, hogy az egyik, vagy a másik mozzanatról van szó, színeződik a bűn végső magyarázata. Felvethető a kérdés, vajjon kell-e választani e két lehetőség között. Azonban talán nem kell választani, mivel Isten megtapasztalása eleven dolog, s annak ezt a formáját is el kell fogadnunk. És akkor a bűnt úgy kell tekintenünk, mint ősjelenséget, ahol az átélés az elsődleges s a fogalommeghatározás és magyarázat mindig másodlagos. Én az utóbbi lehetőséget tartom helyesnek. Minden nemzedéknek tehát az a feladata, hogy a bűn átélésének megadja azt az értelmet, mely számára jelentőséggel bír.

Dr. Hans Schär
magántanár, Bern.

(Schweizerische Theologische Umschau,
1952. December).

Könyvtári levél

Bizonyára Te is éppúgy érzed szakmai önképzéssel szükségességét, mint én, kedves Lelkésztestvérem és Te is szeretnél hozzájutni a legfontosabb teológiai szakkönyvekhez. Ebben igyekszik könyvtárunk, fejlődésének mostani szakaszában segítségedre lenni. Soraimban szeretnék tájékoztatni könyvtárunk jelenlegi helyzetéről, munkájáról és terveiről.

Könyvtárunk közel százezer kötetes állománya ajándékozás útján jutott egyházunk birtokába. (Bizonyosan olvastad folyóiratunk 1952. augusztusi számában a Mályusz Elemér tollából megjelent ismertetést.) A Podmaniczky—Degenfeld gyűjtemény könyvtárunk tulajdonképpeni alapja és könyvészeti szempontból legértékesebb része. Állománya a nyelvészeti, történelmi, szépirodalmi és gazdasági művek mellett tartalmaz evangélikus teológiai könyveket is. A Saxlehner-könyvtár világi irodalmi művei mellé sorakozik Szlávik Mátyás teológiai tanár és Kovács Sándor teol. prof., majd püspök hittudományi jellegű könyvtára. Szigethy Lajos gyűjteményén is érzik, hogy ő irodalmi érdeklődésével elsősorban az evangélikus költők és írók felé fordult. Szontagh Tamástól, a Földtani Intézet igazgatójától értékes földrajzi, geológiai és balneológiai gyűjteményt kaptunk. Lelkészi karunknak a legnagyobb nyereséget a Luther Könyvtár és Múzeum régi magyar és külföldi teológiai irodalma jelenti. Kovács Sándor még professzor korában ellátogatott az ország majd' minden evangélikus gyülekezetébe. Igét hirdetett, előadásokat tartott, felkereste az atyafiakat és ahol régi könyvet talált, azt onnan elhozta, szép szóért, anekdotáért, cserekönyvért, pénzért, ígéretért, honnan hogyan lehetett. Ahol őt ismerték, ott a régi könyvek félénken bújtak meg poros dughelyeiken, a házigazdák pedig mindenáron igyekeztek másra terelni a szót. Nem biztos, hogy helyesen tették. Csak most tudjuk igazán értékelni Kovács Sándor áldott gyűjtőszeszvedélyét.

Hozzánk került újabban a Radvánszky-család sajkókazai könyvtárának az ostrom után még melévő része. Az anyag egyelőre téglarakás módjára összerakva, hozzáférhetetlenül áll, de így is megállapítható, hogy magyarságtudományi műveken kívül teológiai művek is akadnak benne. — Mindezek mellé hamarosan hozzánk fog kerülni a Deák-téri leánygimnázium könyvtára is. Ezek a gyűjtemények élénken mutatják, hogy evangélikus tudósoktól és gyűjtőktől valók. Az 1930-as évek derekán is és az újabb években is érkezett hozzánk néhány csomag friss teológiai szakkönyv, főképpen Svájból. Ez a réteg alkotja könyvtárunk legújabb s egyben a mai lelkeszszemzedék számára leghasználhatóbb részét. Így anélkül, hogy bárki is törekedett volna egy országos evangélikus könyvtár létesítésére, anélkül, hogy tudományosan kidolgozott rendszer szerint követ-

kezetesen gyűjtöttünk volna, az ajándékokból sponte sua állott elő az evangélikus jellegű egyházi könyvtár. Sok időn át, sokféleképpen, de ugyanaz a lélek munkálkodott.

Célunk, hogy az összegyűlt heterogén könyvanyagot összefoglalva, könyvtárilag egységes egészzé feldolgozzuk és ezen túlmenően, határozott evangélikus „profil” adván neki, lelkészi karunk számára jól használható könyvtárat alakítsunk ki. Az egyes gyűjteményeket nem fogjuk szétszedni. Maradnak úgy, ahogyan örököltük őket. A különböző katalógusok lesznek hivatva arra, hogy a tökéletes tájékozódást lehetővé tegyék.

Igyekszünk begyűjteni mindazokat a könyveket, melyek a magyar evangélikusság életére, multjára, jelenére vonatkoznak. Szeretnénk a Magyar Evangélikus Egyház Könyvtárát megvalósítani, amelyben meglegyen minden könyv, értesítő, jegyzőkönyv, folyóirat, naptár, stb., amely egyházunk életére vonatkozik, egyházunkat valamilyen módon érinti, vagy akár belső, akár külső életére közvetlen hatással volt és van. Ilyesformán be kell gyűjtenünk azokat a külföldi teológiai könyveket is, melyek a hazai lelkészi kar tudományos képzését szolgálták és szolgálják. Meg kell szereznünk azokat a jogi, közgazdasági, történelmi, társadalmi, filozófiai, stb. szakkönyveket, melyek evangélikus népünk életének, gondolkodásának alakulására hatással vannak. Törekszünk arra, hogy ha valaki egyházunk életére vonatkozólag tájékozódni akar, megtalálja a teljes evangélikus anyagot mind az egyház teológiai munkájára, mind gyakorlati életére vonatkozólag.

Hogy ezt elérjük, igen sok mulasztást kell pótolnunk. Ugyanis egyházunk a Podmaniczky-Degenfeld könyvtár felállításának befejezése óta — a legutóbbi pár hónapot leszámítva — könyvtárára jóformán semmit sem költött s az országos evangélikus könyvtár kifejlesztésére nem áldozott. Hogy ez milyen nagy mulasztás volt a lelkészi karral, egyházunk tudományos reputációjával s a gyakorlati élet vitális követelményeivel szemben, azt ma még fel sem mérhetjük.

Egyetemes egyházunk kettéválasztotta a levéltárosi s könyvtárosi munkát s a levéltárosi mellett megszervezte a könyvtárosi munkakört is. Ezáltal igyekeznek a lelkészi kar nélkülözhetetlen szakmai továbbképzését szolgálni s a hazai teológiai munkálkodásnak segítséget nyújtani.

Célunkat természetesen csak szívós, kitartó munkával érhetjük el. Lehet, hogy egy évtized is kevés lesz hozzá. A munka gyorsasága nagymértékben függ a reá fordítható anyagi eszközöktől. Most egyelőre leszögezzük, hogy a könyvtár szempontjából mi kívántatik: 1. megfelelő hely és polcanyag a könyvek számára, 2. elegendő személyzet a könyvtári feldolgozás munkájához 3. katalógizálás, 4. bibliográfiai segédkönyvtár, 5. a közönségszolgálat kiépítése, 6. az állomány növelése.

Egyházi könyvtárunk *fontossága*, egyre szembetűnőbb. A lelkesízi kar szakmai továbbképzésénél, valamint egyházunk elvi teológiai állásfoglalásainak kialakításánál nélkülözhetetlen a sokoldalú és hozzáférhető teológiai könyvtár. Hogy elvi állásfoglalásaink kialakításánál milyen fontos szerepet tölthet be könyvtárunk, mutatja egy legújabban történt eset. Az ú. n. intercommunio ügyével foglalkozva az 1599-ből való confessio pentapolitanát kereste egyik szaktudósunk. Egy bibliográfiából megállapította, hogy ennek egyetlenegy példánya a kiskartali könyvtárban van. A kiskartali könyvtárról a köztudatban teljes bizonytalanság uralkodik. Utánanézésén, a confessionak unicum példányát felleltük könyvtárunkban s így lehetővé vált, hogy állásfoglalásunknál a legrégebb ilyen vonatkozású magyar történeti emléket is tekintetbe vehessünk.

A könyvtár *elhelyezését* kell legelsőbb is megoldanunk ahhoz, hogy a könyvek hozzáférhetőek legyenek. Legsürgősebb feladatunk ebben a tekintetben az, hogy a levéltári helyiségekben felhalmozott könyvanyagot onnan elszállítsuk. Ma a könyvektől a levéltár nem tudja saját anyagát elhelyezni. De hová vigyük könyveinket?

Jelenleg a könyvtár egyetlen megnyugtatóan rendezett és használható része a Podmaniczky—Degenfeld könyvtár, az üllőiúti könyvtáráépület első emeletén. Ugyanezen épület földszinti levéltári helyiségei is nagyrészt könyvekkel vannak telezsúfolva. A könyvtár harmadik része az egyetemes egyházi iroda egyik szobájában van polcokra rakva. Negyedik része lent van a pincében, részben szekrényekben, részben a kövezeten. Emellett a Deák-téri egyházi épületben is van mintegy 60—70 folyóméterre terjedő könyvanyag.

A Könyvtári Központ hozzánk kiküldött bizottsága kívánja a könyvek mielőbbi megnyugtató elhelyezését. — A Deák-téri leánygimnáziumi iskolaépület második emeletét megtartottuk az egyház kezelésében, könyvtár és levéltár céljaira. A Könyvtári Központ bizottsága a könyvtárnak a Deák-téri épületben való elhelyezését nem tartja kielégítőnek, főképpen azért nem, mert így a könyvtár több darabba lenne szétbontva s a távolságok miatt nehezen lehetne kezelni az egyes könyvtárrészeket. Sokkal célravezetőbb lenne szerintük, ha egyházunk az Üllői-úton tudna helyet biztosítani az összes könyveknek, még akkor is, ha valamilyen hivatalt, vagy egyházi szert a Deák-térre kellene helyezni. Ez megoldhatónak tűnik fel, kívánatos a könyvtár mielőbbi egységes elhelyezése.

A *közönségszolgálat* munkánknak kifelé leginkább látható része. Addig, amíg döntésre jutunk a végleges elhelyezés tekintetében, az üllőiúti irodában felhalmozott teológiai anyag ad munkát. Szeretnénk, ha könyvköleszönségeinket már pár héten

belül megkezdhetnénk és mindinkább kiterjeszthetnénk. Ehhez el kell készíteni a könyvtári szabályzatot és azt jóvá kell hagyatnunk.

Itt arra kérjük mindazokat a lelkésztestvéreket, akiknél kiköcsönzött könyv van, hogy azokat könyvtári revízió céljára szíveskedjenek 1953. jan. 31-ig visszaküldeni. — További közleményeinkben, melyeket folyóiratunk fog megjelentetni, közölni fogjuk a rendelkezésünkre álló teológiai irodalmat s nemcsak a könyv címlapján szereplő adatokat, hanem néhány mondatban a könyv tartalmát is, hogy a könyvigénylő sejtthesse, mit várhat. — A fontosabb régi könyvekről külön tanulmányokban fogunk beszámolni.

Közleményeinkben igyekszünk majd reámutatni azokra a tárgyakra, melyeknek a feldolgozása kívánatos. Például: Eneklő egyház vagyunk. Dr. Luther Márton szeretett együtt énekelni családjának és barátainak körével. — Sztárai Mihályt, a térítő evangélikus püspököt azzal a váddal állították törvényszék elé ellenségei, hogy „el énekel tőlünk az eklézsiát“. Mi is szeretünk énekelni. Különösen adventben és karácsonykor éreztük, hogy milyen kevés a külön adventi és karácsonyi énekdallamunk. Alig ötöt-hatot ismerünk. Pedig családi áhitatokon sokszor szerettük volna elénekelni újabb és újabb dallamokban adventi várakozásunkat és karácsonyi örömlünket. Zeneileg képzett kartársainknak bizonyára örvendetes munka lenne 30—40 ilyen dallam összegyűjtése. Természetesen gondoskodni kellene irodalmi értékű szövegekről is. Reméljük, könyvtárunk nemsokára abban a helyzetben lesz, hogy a kérdésre vonatkozólag tud segédkönyveket adni a dolgozni akaróknak.

Nagy segítség lenne a könyvtárnak is, az olvasóknak is, ha a lelkésztestvérek szívesek lennének közölni, kit milyen könyvek érdekelnek. Így a könyvek már a folyóiratban való közzététel előtt is megkezdhetnék körútjukat. Ha olyan pontossággal fogják a lelkésztestvérek a határidőket megtartani, amilyen szeretettel a könyvtár igyekszik igényeiket kielégíteni, a könyvek aránylag sok ember kezében fordulhatnak majd meg.

Könyvtárunk időszaki kérdéseiről és munkájáról folytatólagosan közlünk lelkésztestvéreink számára tájékoztatásokat.

Szolgatársi szeretettel
Virág Jenő

Igehirdetések

Hetvened vasárnap

Máté ev. 9:9—13.

SZOLGASÁGBÓL — SZOLGALATRA

Az élet értelme a szolgálat. Allandóan szolgálatban vagyunk. Szülő a gyermek mellett s gyermek a szülő mellett az otthont szolgálják. Tudós a tudományt, mérnök a technikát, gyári dolgozó a termelést, dolgozó paraszt az ország kenyérét s valamennyi együtt egy nép szellemi és testi életét szolgálják. Ezt a munkát, hivatást, elkötelezést addig nevezhetjük szolgálatnak, amíg az mások javát erősíti, közösséget épít, ereje a hűség és szeretet.

Máté vámszedőse nem volt szolgálat. Szívta népének véré, csalt és igaztalanul kihasználta mások gyengeségét, tartozását. Önző volt, mindent magáért tett. Gyűlölték is érte. Ezért lehetett nyugtalan s bizonyára felébredt benne a vágy a másik élet után. Ebben a lelki helyzetben szólította meg Jézus: Kövess engem!

Keserves szolgaságból áldott szolgálatra hívta! A vámszedőt tanítványának hívta! Nem ígéri, hogy ez is kifizetődő anyagilag, egyáltalán nem beszél ilyen jövőről, csak hívja egyszerűen: Kövess engem! Jézus szava telibe találja Máté szívét, aki nem töpreng, nem számol, nem rendezgeti ügyeit, nem kérdezi mások véleményét, hanem felkel és elindul. Erre van szüksége, ez nyugtalanságának megoldása, ez az elindulás a vámszedő asztalától Jézus asztalához, együtt a többi vámszedővel, a bűnösökkel. Máté számára ez így természetes, Jézus számára is.

Jézus a «betegeket» hívja. Így jelöli meg a bűnösöket. A bűn — betegség. Tehát olyan lelki állapot, amelyben elvész minden erő, az állapot folytonosan rosszabbodó, mindinkább halálos. Hat másokra is, fertőző és magával sodor. Nemcsak lelkileg, hanem testileg is, mert a kettő mindig összefügg egymással. Lehet emberileg is küzdeni ellene, de mi azzal az igével küzdünk ellene, amely kihív ebből az állapotból és Jézus szolgálatába állít. Az önzés másokkal szemben való tétlenségéből a szeretet missziójába. A szolgálatnak ez az első feltétele: az ige hívása! Ha Jézus nem szólít meg valakit, hiába erőlködnek. Ő azonban már megszólított! Már csak az indulás van hátra s ez — a megtérés! Senki nem lehet tanítvány megtérés nélkül.

2. *A farizeusok megbotráncognak* azon, hogy Jézus «társasága» (vagyis az egyház, a gyülekezet) ilyen emberekből állhat. Talán elvállalnák Jézust, de a vámszedőkből nem kérnek. Az ő «egyházuk» tisztességes emberek közössége, nemes gondolkodásúak, szertartásosak, törvényt tartók közössége. Az ünnepet csak ünnepi ruhában tudják elképzelni. Végig néznek Jézus vendégein s botrány támad a szívükben. Vihar a pohárban.

Más ígékben Jézus ostorcsapásszerű szavakkal támad rájuk s nem kíméli őket. Itt tisztá és irgalmas a szava. Ahol Máté számára van hely, ott letelepedhetnek ők is. De a farizeusoknak is fel kell adni a régi életet. A képmutatással teli életet fel kell váltania az irgalmasságot cselekvő életnek. Máté abból élt, hogy másoktól elvette azt, ami nem volt az övé.

a farizeusok azzal kérkedtek, hogy adakoztak a magukéból, bemutatták az áldozatot. Mind a kettő a bűn boszorkányköre, amelyből nem lehet emberileg kilépni.

Jézus azonban nemcsak mondotta az irtalmasságot, hanem cselekedte. «Életét adta sokakért váltságul...» A bűnösök előtt ment, fel a hegyre, ahol egy lett az áldozat és az irtalom. A bűnösök élén Őt érte Isten haragja s érette lett Isten igazságából irtalom a bűnösök számára.

Elete szolgálat volt, hogy szolgálhasd az életet.

Ha nyugtalan vagy, mint Máté és vágyódással vagy tele, ha dőlyfös vagy és megelégedéssel vagy tele, mindenképpen szól neked is ez az íge: Kövess engem! Kövess engem a bűn szolgáltságából a szolgálat szabadságához! Amen.

Hatvanad vasárnap

Mt. 13:10—17.

SUKETSÉGBŐL HALLÁSRA

Jézus példázatokban elmondott igehirdetését a nagy sokaság nem értette. Mi volt ennek az oka? Korszereűtlenül, vagy nem életszerűen beszélt? Nagyon magasra helyezte mondanivalóját, oda, ahova a mindennapért küzdő egyszerű emberek gondolkodása fel nem ért?

Nem Jézusban, nem az általa mondott példázatokban volt hiba, hanem a hallgatókban. Egyszer, de megdöbbentő tény az, hogy a hatalmas gyülekezet süket volt Isten Fia beszédének megértésére. — Hogyan lett süketté és hogy szabadulhat meg ettől a végzetes állapotból? Ez ígénk mondanivalója.

1. Azért lett süketté Izrael népe, mert bűnei miatt Isten elvette annak a lehetőségét, hogy megértse az evangéliumot és megtérjen.

Milyen bűnért ítélte így az Isten?

a) *Kívánság bűnéért.* Isten népe tudta, mi Ura kívánsága, mégis a maga szívének kívánsága szerint járt. Istent nem akarta és a kívánság elhatalmasodásával szíve megkövéréseben nem is tudta megérteni. Olvassuk el Ésa. könyve első hat fejezetét, ahol Isten a próféta által keményen hirdeti, hogy mi minden jót tett népével, hogyan oltalmazta, vezette, ellenségeit megsemmisítette, őt naggyá tette, mégis népe értelmetlenül elfordult tőle. Megutálta Izrael Szentjét. Ilyen szegyenletesen még az állat sem viselkedik védelmező gazdájával szemben, mert «Az ökor ismeri gazdáját...» Ésa. 1, 3.

Gondoljunk a reformáció örökségére, evangélikus népünkre. Milyen erős volt egyszer Isten beszéde közöttünk. Miért lett templomi gyülekezetünk a megtérésre hívó ígét értelmetlenül hallgató tömeggé? — Mert amikor bőven hangzott igehirdetéseinkben evangélizációkon és konferenciákon az evangélium, meghallgattuk, de utána értelmetlenül megint csak a magunk kívánságai szerint jártunk.

b) *A második bűn a «nehezen hallás».* Emiatt Isten úgy ítélte, hogy a nagy sokaság nem értette Jézus beszédét. Hányszor figyelmeztette népét, hányszor beszélt nekik arról, hogy a magunk kívánsága szerint választott élet és út veszedelembé visz. Isten ilyen figyelmeztetését Izrael népe nem szívesen hallgatta, kellemetlen volt az ilyen beszédet hallani, ezért fülüket elfordították és bedugták.

c) Isten övéi iránti szeretetből ezért sokszor megmutatta akaratát kézzelfogható, szemellátható módon. De az ő népe, hogy megmaradjon a maga kívánsága mellett, behúnyta szemét, hogy ne lássa Isten cselekedeteit.

Isten azzal felelt az ilyen lefordulásra, hogy népét benne hagyta a maga kívánságaiban, hogy éljen abban és legyen továbbra is értelmetlen... «hogy meg ne térjenek és meg ne gyógyítsam őket».

Rettenetes ítélet. Izrael népe nem hallgatott Isten hívására, nem akarta meglátni Isten cselekedeteit, hogy megtérjen, most értelmetlenül kell hallgatnia Isten Fia beszédeit és nem nyerhet gyógyulást. — Vajjon a mi gyülekezeteink nincsenek-e ugyanilyen ítélet alatt? Nem hangzanak-e el fölöttük is a 11. és 12. vers még akkor is, ha maga Isten Fia beszélne nekik? Nem értjük meg őt, nem adatik meg bűneink miatt.

II. *Van-e kiút ebből a halálos állapotból?* Van. A nagy sokaságban ott volt a tizenkettő — talán több ezer között *csak tizenkettő* —, akiknek megadatott, hogy értsék Jézus beszédét, nem azért, mert jobbak voltak, hanem azért, mert Isten minden értelmet felülhaladó kegyelme őket megtartotta és nekik megadta az értelmet, hogy később ők legyenek azok, akik világosságul lehetnek a nagy sokaság számára. Boldogok, igen boldogok lehettek, hogy az ő fiúleik hallottak és szemek láttak.

A gyülekezeteinkben meglevő kicsiny hívő bibliaolvasó csoport Isten különös ajándéka. Lehet, hogy egyszer ők lesznek azok, akiket keresztül Isten majd megint ad ébredést evangélikus népünknek, a sokaságnak. Ahol keveset ad az Úr, adhat sokaságot is. Gondoljunk azért rájuk úgy, ahogy Jézus gondolt tanítványaira. Életét adta értük.

Könyörögjünk azért, hogy Isten továbbra is tartsa meg gyülekezeteinkbe a bibliaolvasó evangélikusokat, és rajtuk keresztül adjon közénk pünkösdi Szentlelket, hogy általa megtérésre vigye népünket. Ámen.

Ötvened vasárnap

Máté ev. 23:23—39.

HALÁLOS ÍTÉLET ALATT!

Az egész 23. rész Jézus vádbeszéde a farizeusok és képmutatók ellen. Nyolcszer kezdi így: jaj néktek! Nincs benne semmi félreérthetőség, kergetés, minden szó ostorcsapás. Semmi általánosság, hanem személy szerint való megszólítás. Már régen beszélt vezérekhez így valaki a próféták óta. Jézusban nem volt semmi félelem, a goromba, szörnyű igazság szólt meg ajkán a farizeusok és képmutatók ellen, a farizeusok és képmutatók érdekében. *Érettük tette!*

Hullanak a vádak.

Megtartják a törvényt, de... csak azt, ami benne könnyű. (23—24 vs.)

Kínosan figyelnek minden külsőségre, tisztaságra, de... a pénzéhség, mértéktelenség, a halál undoksága, élettelenység, képmutatás és törvénytelenység van a szívben. (25—29. vs.)

Vádolják őseiket a megölt próféták miatt, de... ők maguk se mások, rájuk hull azoknak vére is. (30—35 vs.)

Jézus éppen ezért akarta őket összegyűjteni a veszedelem elől... de ők nem akarták. (37. vs.)

Jézus vádjából félelmetesen törnek elő a tanítások.

Vak vezéreknek vak a népe. Nem tagadják meg Istent, mert ehhez sincs erejük nagy közönységükben és külsőséges vallásosságukban. Annyira kemény a szívük, hogy képtelenek meglátni igazi helyzetüket. Izráel népéhez tartoznak, Isten törvényét ismerik, de nem engedelmeskednek annak. Az igazi prófétákat, akik Isten szavát hirdették, ébresztettek és életet kínáltak a kegyelemben, megölték, de szerették a hamis prófétákat, akik a saját hazugságukat is elhitték és elhitették.

Ezért tör elő az ítélet! Halálos ítélet. Isten nem akadályozza meg ennek bekövetkezését, hogy nyilvánvalóvá legyen életükből minden bűn. Van-e türelmének határa? II. Krón. 36:16: «Az Úrnak haragja felgerjedd az Ő népe ellen és többé nem vala segítség.» Ennek bizonyítéka a fogáság. Persze a farizeusok régen elfelejtették ennek minden emlékét. Büszke magabiztonságban éltek utcai vallásosságukat s közben, rejtetten, készül az ítélet ellenük, egyházuk, népük ellen.

Jézus fájdalma sir szavaiban. «Azért jött az embernek Fia, hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett...» «Mielőtt az ítélet lezúdulna, előbb figyelmeztet a veszedelemre. Ostoros-szavai irgalmának szavai. Isten igazságát megelőzi kegyelmének felkínálása. «Ma még lehet, ma még szabad...»

Ezt az ígét ne akarjuk visszatolni Izráel népének történeti multjába. Nekünk szól, nekem... Összetört szívet kíván, amely megtér bűneiből. Akkor szól az ígérlet is: «Jeruzsálemet vigassággá teremtem és az ő népét örömmé és vigadok Jeruzsálem fölött és örvendek népem fölött...» (Ézs. 65: 18—19.) Ámen.

Böjt I. vasárnapja

Máté ev. 16:21—26.

ISTEN GONDOLATA: A KERESZT

Soha még ilyen kemény párbajt nem vívott Péter meg Jézus! Úgy állanak ott, négy szemközt, mint két ellenség. A tanítvány megdorgálja a Mestert. Jézus meg hátat fordít Péternek: Takarodj a szemem elől, Sátán! Az imént még Isten kinyilatkoztatásában forrtak össze...

De hát mi esett közbül? Isten gondolata: a kereszt! Jézus azt forgatja eszében, ami Isten akarata, Péter meg arra törekszik, ami az ember álma. Az egyiké a kereszt, a másiké a korona.

A «passio magna» első vasárnapján nekünk is Isten dolgaira kell gondolnunk. Arra, hogy Isten gondolata mind a Krisztus keresztje, mind a mi keresztünk. *Krisztus keresztjét egyedül az Atya akarta. Nem akarta Izráel.* Keresztre tudták feszíteni Jézust, de éppen ez volt szemünkben a bizonyossága annak, hogy Jézus nem a Krisztus, a Messias, hiszen Istennek kedveltje nem vettethetik ítélet alá, a gyalázat fáján nem végezheti életét. *Péter is rátamad Mesterére: Mentse Isten! Kész lehetetlenség.* Nem eshet ez meg tevéled. *Maga az ember* ellenzi, a természetes ember, minden ember. A keresztről való beszéd botránkozás és bolondság. A testben megjelent Isten pribékek hatalmában? Ez ellen mindig tiltakozni

fog az emberi értelem és szív. A megváltó kereszt nem ember gondolata. De még az ördögé sem. Ezért akarja felhasználni Pétert eszközzül, hogy megállítsa Jeruzsálem felé menet a szenvedés útján. Ezt mondja Jézus is. Jeruzsálembe kell mennie, sokat kell szenvednie, meg kell öletnie és fel kell támadnia. *Csupa kell!* De ez Jézus számára nem vaksors, hanem az Atya akarata, amit Ő is fiúi engedelmességgel akar.

De miért? Leleplezi vele az emberi bünt s ítéletet akar tartani fölötte, mint még soha. Jézus nem útszéli gyilkosságnak esik áldozatul, hanem a legvallásosabb nép legkegyesebb vezetői, az isteni rend őrei, a törvény nevében ítélik őt halálra. Isten nevében ölték meg Isten Fiát! Van-e még valaki, aki menteni tudja az embert, talál benne jót, le meri tagadni gyökeres romlottságát? Krisztus keresztje Istennek legnagyobb ítélete az ember és világa felett. Evégett áll a Golgotha. «De harmadnapon fel kell támadnia.» E végett is a Golgotha. *A feltámadással Isten Jézusnak ad igazat* és nem az embereknek. Istennek Fia a Megváltó! Nem annak ellenére, hogy megfeszítettett, hanem éppen azért, mert vállalta a világ bűnének kiengesztelését, az áldozati halált. A keresztben nemcsak *ítéletet* hirdetett Isten, hanem *kegyelmi kiáltványát* is felolvasta: szeretlek, megbékélek veled... A kereszt Isten szentsége és irgalma egyszerre.

Nem véletlen, hogy Krisztus tulajdon szenvedéseinek megjelentése és Péter ördögi kísértésének leverése után ördögi kísértésének leverése után oda fordult tanítványaihoz: «Ha valaki jönni akar énutánam...»

Mi ez a kereszt, amit fel kell venni? Képzeljük el annak az útját, akt már vállára emelte a gerendát, kivégeztetésének eszközét. Hogy tele lehet a kitaszítottság bénító érzetével, hogy belevájjhat szívébe a közeli végóra borzalma: átkozott mindenki, aki fán függ, hogy lemondott az már az életéről! *Ezt a magunkról való lemondást követeli tőlünk az Úr,* midőn felszólít bennünket: ki-ki vegye fel a maga keresztjét. Nem azt kéri, hogy az Ő keresztjét vegyük fel, sem azt, hogy a másét. Ez azt jelenti, hogy a Krisztust követő ember keresztje nem a fájdalom, betegség, vagy a gond. *A mi keresztünk az önmegtagadás,* az életünk kiszolgáltatása, önös vágyaink megöklése, éniünk sarokbaszorítása s ha Istennek úgy tetszik: a mártírium.

Ez se a mi gondolatunk. A természetes embernek más az életesszéne: megtartani az életet. Ha ezt nem tudja elérni, nem a szándékán múlott, hanem a tehetetlenségén.

Távozz tőlünk Sátán! Ismerjük már ígéreteidet. Első áldozataidnak isteni tudást ígértél s csak meztelenségüket ismerték fel, isteni életet s Kain megölte Ábelt, isteni világoslátást s megfeszítettük a dicsőség Királyát. Ezerszer nem!

Isten gondolata a kereszt: a mi keresztünk is. *Ítélet* és halál ó-emberünknek az önmegtagadás fája, de *kegyelem* és örökéletnek isteni ígérete is egyúttal: «Aki elveszti az ő életét...» Míg visszük a keresztet, élünk, — mihelyt ledobtuk, halottak vagyunk.

Nem is lehet másként, mivelhogy az Isten gondolata a kereszt, mind a Krisztusé, mind a mi keresztünk! Ámen.

Böjt II. vasárnapja

Máté ev. 20:20—28.

AMIT MI AKARUNK ÉS AMIT ISTEN AKAR

1. Amit a Zebedeus testvérek édesanyja Jézus elé tár, látszólag egyszerű kérés, amelyet Jézus teljesíthet. Valójában azonban döntő fontosságú. A tanítványok maguk sem látják, hogy a kérésben egy, a bűnbeszés óta kísértő emberi vágy van elrejtve. A sátán már akkor fejtegette: olyanok lesztek, mint Isten. *Emelkedni, valakivé lenni*, kijutni a szürkeségből, Isten dicsőségének trónusára ülni, résztvenni Isten uralmában és átnézni másokon, az egész földön... ez a gondolat feszül az anyai kívánságban. *A tanítványokban él egy belső ember, egy testi ember, egy új nagyság* s ez helyet kér ott, ahol Isten van, az Ő örökkévaló nagyságában, királyságában. (Éz a kísértés látható a többi tanítványban is, Péterben, aki vissza akarja tartani Jézust a szenvedés útjáról, Júdásban, aki árulásával szakad el a keresztre indulótól. Ez jelentkezett a pusztában vándorló és elégedetlenkedő népből. Ez a nagyság után való sóvárgás lobog egyházunk mai embereiben is, amikor a világban döntő helyet követelnek, jelentős tényezővé akarnak lenni, amikor a szűkülő munkaterület ellen keseregnek, s álmódoznak egy tekintélyes, nagy, gazdag és gondtalan egyházzról.)

2. *Jézus nem utasítja el a kérést.* Utal azonban az első feltételre: a *szenvedés vállalására.* Milyen természetesen mondják erre az igent! Az ember tehát az Isten dicsőségében való részvételért hajlandó áldozatra is. Ez azonban az önmegváltásra való törekvés kifejezése. Pogány gondolat és szándék azzal az önmagának előlegezett elégtétellel, hogy ennek következtében lehet uralkodni másokon. (Luther önsanyargatása, ájulásba döntő imádsághadjárata. érdemszerző testi böjtek, áldozathozatalunk, szenvedésünk, mint «keresztthordozás». Más vallásokban: remeteség, zarándoklás Mekkába vagy a Ganges partjáig...) A szenvedésnek ez a hősködő vállalása kérkedés az ember erejével, a kísértő sátán szavának való engedelmisség: ne félj, lesz erre erőd...

3. *Jézus folytatja a leleplezést,* de milyen határozottan és mégis szeretettel folytatja. Ez mind nem elég. Még akkor is, ha az ember vállalni tudná a szenvedést (pedig dehogyan képes erre!), akkor sem elég. Isten utat nyit a dicsőséghez, táplálja bennünk az ez után való vágyakozást, de a fölfelé való jutás, a megérkezés, nem az ember által teremtett lehetőség. Az embernek Fia életét adja sokakért váltságul. — ez a döntő az ember számára. *Jézus dicsősége az embernek való szolgálat.* «Kibeszélhetetlen nagy dolog az, amikor Isten Fia *szolgám* lesz, aki annyira megalázkodik, hogy bűnömöt is, sőt az egész világ bűnét és halálát magára veszi s hordozza. nékem pedig ezt mondja: Te immár nem vagy bűnös, hanem én lépek helyedbe. Bűnöd az enyém.

4. *Ennek az elfogadásnak következménye a szolgálat.* A kettőt felerősíteni nem lehet. De a szolgálat sem lehet kiválogatott szolgálat, ami éppen nekünk tetszik s ahogyan tetszik. Azonosnak kell lenni Jézus szolgálatával s ebben van a keresztyén ember nagysága és elsősége elrejtve. *Nem uralkodni, hanem a legutolsót is szolgálni, hogy az is Isten országába kerüljön! Ez a böjt!*

Amen.

Útmutató.

Fordítási és exegetikai megjegyzések a délutáni ószövetségi alapigékhez

V. k. u. 3. v. — Az erőset legyőző erősebb szolgálatában. — Zsolt. 97.

(1—6. v.) *Is'en trónra lépett.* Az ÓT-ban gyakori képekkel szimbolizálja Isten megjelenését s azt akarja velük mondani, hogy a természet Isten dicsőségét hirdeti minden népnek (v. ö. Zs. 19, 2kk). Isten „dicsőségének“, felségének a lényegét, az Isten „igazságát“ az egek Isten követeként hirdetik a világnak. A cādāq (ut-i dikaiosüné) jelenti Isten üdvösséges akaratának és cselekedeteinek a tartalmát és egész rendjét. Itt egyenesen „üdvösségnek“ lehetne fordítani. Jahve trónralépett, uralma elkezdődött. Megvalósult üdvössége, mely átfogja kijelentésének a történetét kezdettől a végtörténeti beteljesedésig. Mik ennek a következményei:

(1) *A bálványimádók* megszegyenülnek, vagyis Isten igazsága náluk ítélet alakjában mutatkozik meg, hiszen (2) az *idegen istenek* is imádják Istent hatalmának a megmutatkozásakor. (3) A *gyülekezet* számára azonban örömhír Isten ítélete, mert az üdvösség, a kegyelmi idő (v. ö. Es 61, 2 — Luk 4, 19) beköszöntését jelenti. Isten hatalma a jóra vezető erő lesz a kegyesek életében. Isten megvédi és kimentí őket a „Gonosz“ hatalmából. Az Istenben hívők, Istent szeretők hite igazolódott, mert a döntés Isten és az „istenek“ között megtörtént. A gyülekezet ennek ellenére harcoló (10. v.) és ezért reménykedő gyülekezet marad (11. v.).

V. k. u. 4. v. — A teremtet világ Urának szolgálatában. — És 45, 18—25.

Isten tervszerűen és üdvösséges céllal teremtette meg a világot: kosmost és nem kaoszt akart és a földet az ember otthonává teremtette. De ugyanez a világos beszéd érvényes igéjére is (19). Kinyilatkoztatása nem titkos tudás, szolgálata tehát nem babonás zűrzavar, igéje egyenes és világos beszéd. Az Isten nem a babona, a titkos várakozások, a titokzatosság és nem is a komplikált rituálé Istene, szolgálata nem okkultista keresés, nem is kifinomult „orgia“, hanem egyszerű, világos, „laikus“ szolgálat (v. ö. Ex 19, 5k; Deut 30, 11—14), ezért igéje mindenkit felelősségre von. Az Isten igéjét keresők nem a bizonytalanba, és semmibe „ugranak“ bele, mint a „pogányok“, hanem az eleven Isten előtt találják magukat (22. v.).

Az igében találkozunk a kinyilatkoztatott Istennel. Az ige tükrében látjuk országát, csatornáin keresztül kapjuk Isten örök erőt, az ige parancesszava „lehetetleníti“ az emberi szándékokat s világos parancsokat kapunk a szolgálatra.

V. k. u. 5. v. — Az Ige hirdetésének szolgálatában.
Ám. 3:3—8.

A népvallásban gyökerező reménységek és az üdvpróféták igehirdetése nyomán kétségbevonják az emberek Ámósznak azt a jogát, hogy Isten nevében prófétáljon, hogy ítéletes fenyegetéseit Isten igéjeként hirdesse. Ámósz szerint ez nem is kérdés! Magától értetődő, nem vitatható kényszer a próféta szolgálat, az elhívás, a megszólítás, amelynek engedelmeskednie kell. Nem ura Isten igéjének. Nem tudja irányítani szavainak tartalmát: nem tőle függ, hogy ítéletet vagy kegyelmet (üdvösséget) hirdető lesz-e. A próféta az isteni kényszer történetének az eszköze (v. ö. Máté 26, 54).

A felhozott példák ezt a tényt teszik a hallgatók előtt érthetővé. A mindennapi élet legegyszerűbb ok és okozati összefüggéseinek példázza, hogy semmi sincs magától. A próféta, az ige hirdetője, Isten valóságának, mert — Isten igéjének a foglya. Ő maga is bele esett Isten „csapdájába“ s ezért csak egyet tehet: hirdeti az Igét, az ítéletet és kegyelmet, törvényt és evangéliumot.

A próféta hasonlatai azonban nemcsak képek, hanem a rémület, az ítélet képei is s mindegyikben van valami lélekzet-elállító. Az emberek hite el tudja fogadni Istentől a jót, dicsérik is érte, de — a rosszat nem akarják az Ő kezéből származtatni. Pedig Isten minden dolog Ura. Nem történhetik semmiféle veszedelem a városban, amit nem az Úr idézett volna fel (6b.) Ezért lesz a próféta igehirdetése — általában az igehirdetés — a félelem, helyesebben az állandó készenlétbe helyezés üzenetév.

Az igehirdetés mindig a döntés órájára mutat! Az Úr beszélt, egy próféta fellépett, a kürt megszólalt a városban, a csapda becsapódott a földön, az ítélet órája itt van. Ennek az igének ma is meghallgatásra kell találnia!

V. k. u. 6. v. — Az igazság szolgálatában. — 1. Kir. 22, 15—28.

(17) ... nincsen ezeknek gazdájuk. (20) ... Kicsoda szedi rá Ahábot, hogy fölvonuljon és elessék...? Erre az egyik ezt mondta, a másik azt mondta. (21) Akkor előjött a Lélek, odaállt az ÚR színe elé és ezt mondta: Én majd rászedem! Az ÚR pedig azt mondotta neki: Mivel? (22) S az így felelt: Kimegyek és a hazugság Lelke leszek minden prófétájának a szájában... (23) Így tűnik ki, hogy az ÚR adta a hazugság lelkét ezeknek

a prófétáidnak mindnek a szájába és az ÚR hirdette meg a gonoszt ellened.

Hetvened v. — Képmutatásból szolgálatra. — És. 1, 12—17.

A próféta éppen azon a ponton hirdeti meg Isten ítéletét a bűnös nép felett, ahol a nép *hite szerint* közösségben van Istennel: a kultuszban, az *istentiszteletben*, mert Gomorra népétől nem vár és nem fogad el Isten semmiféle „szolgálatot”. Azzal, hogy Gomorra népévé vált, kérdésesssé vált az istentiszteletre is, ahogyan kritikussá vált „gyülekezet” jellege is. A gyülekezet, az egyház minden időkben beleesett abba a tévhitbe, hogy minél gazdagabb a kultusza, minél többször lépik át az emberek a templom küszöbét (12. v.), annál nagyobb a hit, a hite is. Ezt a hiedelmet leplezi le a próféta. Amit a „nép” istentiszteletnek tart, az a valóságban egészen szekuláris vállalkozás, semmi köze a kultuszhoz — mert nem engedelmességből fakad.

Igy lesz a gyülekezet istentisztelete bálványimádássá, áldozata „hazug ételáldozattá”, mert nem a hitet, a hálát, az engedelmességet, a fiúságot (És 1, 2) példázza, hanem a hitetlenséget, engedetlenséget, az „elpártolást” (1, 2). Opus operatum — utálatosság — mert a belső gonoszságot leplezi!

Mindenféle ünneplése és még az imádsága is ítélet alá esik. A „gyülekezet” Isten felé kiterjesztett tenyérrel imádkozik, de a tenyér — véres! Nemesak az engesztelési véresáldozatok hanem az „ártatlanok” véréből is. Ábel vére vádolja. Isten nem akarja hallani az ilyenek imádságát és látni imádságra kulcsolt kezét. Imádság és hitetlenség, imádság és engedetlenség kizárják egymást.

Ez az engedetlenség a „rossz” oldalára állította a gyülekezetet (16. v. — V. ö. Gen 3). Isten ellenségévé tette s ennek jegyei az egyes bűnös cselekedetek. Ezeknek az alapmagatartásából hívja ki Isten a prófétán keresztül gyülekezetét. „Tanuljatok jót cselekedni!” „Keressétek Istent” (v. ö. Ám 5, 4:6, 5 stb.), azaz „Isten igazságát” (mispát). Isten igazsága mondja meg, mi a jó, a helyes út, amelyen a népnek járnia kell, hogy Istent megtalálhassa. A népnek, a gyülekezetnek nem kell tévelyegnie. Hallotta Isten világos akaratanak a kijelentését és hallja most is Isten utasításait a prófétai igében: a megtérés megtérést jelent a gonosztól a jóhoz, a bálványtól Istenhez, a képmutatásból szolgálatra, az emberi önkényeskedéstől Isten mispátjához. A megtérésben annak a döntésnek a fonákjáról van szó, amellyel Ádám elvált Istentől. Nem idealista felszólítás tehát, amikor a próféta azt mondja a gyülekezetnek: „Mosakodjatok meg, tisztítsátok meg magatokat!” (16. v.) mert „cselekedetre” hívja őket, amely először is „hallás” és „tanulás”.

Hogyan lesz ez konkrétá? Isten mispátja a gyengéhez és szorongatotthoz fordulása s ezért az ember részéről a felebarát szeretetében mutatkozik meg a gyülekezet Isten iránti szeretete. S az Írás szerint az az igaz istentisztelet, szolgálat (abódáh).

Hatvanad v. — Süketségből hallásra. — Zsolt. 95.

A hangsúly a 7. versre essék: *engedelmes hallgatás Isten igéjére!*

Ötvened v. — Hamisságból isteni bölcseségre. — Zsolt. 12.

A zsoltár hangos panasz. Nincs hűség és hit. A beszéd művészete csak a hazugságot és becsapást szolgálja. Barátságos, „sima” szavak, de a szívben gonosz indulatok uralkodnak. Istennek kell közbenyúlania, mert a büszkék gögje már az eget súrolja. Elutasítják Isten uralmát és öndicsőségüket hirdetik (2—5. v.)

Isten azonban nem tűri gyülekezetében ezt a magatartást. A *szédelgő* öndicsóítás vele szemben üres fecsegéssé lesz, mert Isten igéje tűzben megpróbált s éppen a hamisság hozza napfényre „igazságát”: bölcsességét. Ítéletében és kísértésben jut el az ember ennek a meglátására, s ez az ő bölcsesége.

Dr. Pálffy Miklós

Folyóiratszemle

Theologická príloha kresťanské revue. Praha 1952. 2. sz.

EUGEN ZELENÝ: KONFIRMACE V DOBE REFORMACNI A DNES.
(Konfirmáció a reformáció korában és ma.)

I. Történeti fejlődés.

1. A szerző mindenekelőtt megállapítja, hogy míg a keresztség és az úrvacsora isteni rendelésen alapszik, a konfirmációra vonatkozólag a Szentírás semmiféle rendelést nem tartalmaz. Még kevésbbé nevezhető szentségnek. Ezért a reformáció egyházai mindig is csaknem egyöntetűen tagadták a konfirmáció szentségi jellegét, bár voltak, akik a kézrátétel gyakorlatában a konfirmáció szentségének bibliai indokolását vélték felfedezni. (Például Lukács testvér a cseh-morva atyafiaknál, Bucer Márton, Hyperius.)

2. *Konfirmáció a cseh-morva atyafiak egyházában.* Az ifjúság első úrvacsorához járulása hitvalló jellegű, jelenti a keresztség szövetségének megújítását s tiszta életre vonatkozó ígéretkezhöz kapcsolódik. Az első úrvacsorátételnek, mint a keresztség szövetsége megújításának állandó hangsúlyozása, valamint a cseh testvéreknek az a hol kifejezett, hol pedig elhallgatott meggyőződése, hogy a gyermekkeresztség nem teljes keresztség, eredményezte, hogy az első úrvacsoravételt sokan a keresztség kiegészítésének tartották. Flacius kritikájára, mely szerint az nem is egyéb, mint a keresztség megismétlése, melynél csupán a víz hiányzik, Comenius a maga Egyházi Rendtartásában (1632) azt válaszolja, hogy semmiképpen sem keresztség az, hiszen keresztelni víz nélkül mégsem lehetséges, hanem csupáncsak a szövetség megismétlése, foederis iteráció. Szerzőnk nem késik megjegyezni, hogy az atyafiak tanítása e ponton nélkülözi a bibliai alapot, mert az Istennel való szövetségben a Szentírás rendszerint Isten fölségi cselekedetét, kegyelmének egvoldalú aktusát látja. „Az ember az Istentől szerzett szövetséget vagy elfogadja és engedelmeskedik kötelmeinek, vagy hitetlenül figyelmen kívül hagyja, de semmiképpen sincs lehetősége arra, hogy megújítsa.“

3. *Konfirmáció a reformátoroknál.* Bucer Márton konfirmációi tanítása és gyakorlata nagy mértékben a keresztség feltételeként személyes hitvallást követelő anabaptista mozgalom nyomása alatt alakul. Ő is magas követelményeket állít a katechumenok elé. Nem elég kívülről tudniok a katechizmust, a Krisztus titkainak valóságos megismerésére is el kell jutniok. Az úrvacsorához pedig csak az járulhat, akinél az újjászületés valamilyen jele mutatkozik (in quibus se aliqua signa regenerationis proferant). A konfirmáció hitvalló és fogadalmi

jellege Bucernál szembeszökő. Ezzel szemben Kálvin konfirmációja már pusztá katechezis. Ez a christiana catechesis nélküli a gyermekek hitükről való személyes bizonyágtételét és fogadalmát. Számot adnak ugyan hitükről a gyülekezet jelenlétében (Inst. 1536, 181.) ez a hit azonban e legfőbb keresztyén hitcikkek foglalátát, az egyház hitét jelenti, melyre egykor megkereszteltettek. „Der Glaube und nicht das Glauben der Kinder steht bei der Konfirmationshandlung zur Frage.“ (W. Niesel: Die Konfirmation nach einem reformatorischen Formular, Ev. Theologie 1934/8, 296—307.). Ebben az összefüggésben hangsúlyozza a szerző Kálvinnak azt a meggyőződését, hogy a szentségekben mindenekelőtt Isten irántunk való kegyelmének jeleit kell látnunk, hogy tehát helytelenül cselekszenek azok, akik az úrvacsoránál tökéletes hitet követelnek, mert akkor senkisé járulhatna hozzá. Hisz az úrvacsora éppen a lelkileg eltompultak és elégtelenek számára rendeltetett, hogy felébressze, ösztökélje, nyugtalanítsa és gyakorolja szunnyadó hitüket épügy, mint szeretetüket. Luthernél nem találkoznak a konfirmáció gondolatával. Ő csak arra fordít gondot, hogy senki sem járulhasson az úrvacsorához, míg nem nyilvánvaló szívének állapota (wie sein Herz stehet) valamint az, tudja-e mi az úrvacsora s miért kívánja magához venni. Luther Formula missae-jének az úrvacsorával foglalkozó szakasza szerint ennek megvizsgálása a püspök feladata. Luther azonban az egész katechizációjáért buzgólkodott korra való tekintet nélkül s egyáltalán nem gondolt a gyermekeknek a genfihez hasonló külön konfirmációi vizsgájára. Melancthon állásfoglalását a konfirmáció kérdésében hathatósan befolyásolja az az igyekezete, hogy a római egyházzal valami képpen megegyezésre jusson, bár a konfirmáció szentségi jellegét határozottan elveti. Szerinte a konfirmáció szertartásának a gyülekezet nyilvánossága előtt kell lefolynia a tan nyilvános vallásával (doctrinae confessio), az állhatatosság fogadalmával (professio constatae), kézzátétellel és a gyülekezet imádságával. Az 1548. évi lipcei interüm határozatai, melyek a római katolikus szertartásokat közömbös dolgoknak (adiaforáknak) nyilvánították, már sok engedményt tesznek a római katolikus egyháznak. Így a bérmlás felé is. Ez pedig Melancthon konfirmációi állásfoglalásának módosulását is mutatja, mert hiszen az interüm határozatainak megállapításában és létrehozatalában neki nem csekély szerep jutott.

4. *A reformáció utáni kor.* Később, a lutheri egyházban a katolicizmussal való megegyezés igyekezetének lanyhulásával új hangsúlyt kapott a gyermek-kereszttség objektív tartalma és üdvözítő jelentősége. Ez viszont a konfirmáció iránti érdeklődés csökkenését eredményezi egészen a pietizmus koráig, amikor Spener ismét különös értéket és jelentőséget tulajdonít neki.

II. A szerző részletesen kifejti és indokolja, hogy amennyiben a konfirmációi oktatásban való részvétel nem önkéntes, nem lehet egyéb, mint katechesis mindennemű hitvallás és fogadalomtétel kizárásával.

J. B. SOUCEK: PISMO, KRISTUS, DEJINY. (Szentírás, Krisztus, történelem.). A szerző hozzászól R. Nechutának a Theológia Evangélicában e tárgyról írott cikkeihez (Th. Ev. IV/1951, 234—245, 370—377). Nechuta azt az alapvezető teológiai problémát vizsgálta, milyen kölcsönös viszonyban vannak egymással az Írás, mint mindenki számára hozzáférhető empirikus valóság. Istennek az Írásba foglalt cselekedetei, az Ige, mint az embernek Isten által való aktuális megszólítása és végül az egyház, mely a hitnek Isten megszólítása által teremtett közössége. A szerző helyesli Nechuta igyekezetét: kimutatni, mennyire nem azonos az Ige a biblia puszta szövegével, a bibliai történetekkel s az Írás kultikus elemeivel s hogy a gyülekezet közösségében felnyitott és magyarázott Írásban hogyan szól meg mégis magának a kegyelmes Istennek élő Igéje. Soucek ezután bírálmi kezd és éles disztinkciókkal mutatja ki Nechuta cikkeinek téves és elnagyolt teológiai szóhasználatát, tisztázva a mögötte rejlő fogalmi zavarokat (például a „szakrális“ és „szent“, a „hitben látott egyház“ és „empirikus egyház“ fogalmi különbségeit).

AMADEO MOLNÁR: BRATR CERVENKA O SVOBODNÉ VULI. (Cservanka testvér a szabadakaratról.). A cikkíró Matej Cservenkának, a cseh-morva atyfiak egyháza kiváló teológusának Theológiai Summájával foglalkozik. A három részre tervezett műnek csak az 1564-ben befejezett első része maradt fenn kéziratban, mint az unitas fratrum antropológiai gondolkodásának értékes adaléka a XVI. század második feléből. A cikkíró kimutatja Cervenka liberum arbitriumról szóló tanításának Luther, Kálvin és Melancthon idevonatkozó felfogásának való érintkezési pontjait.

JEAN HELLER: SMLOUVA. (Szövetség.) Heller az ótestamentumi „berít“ és az újtestamentumi „diathéké“ szónak a králici bibliában található fordításához fűz rövid teológiai és filológiai magyarázatot.

Érdemes megemlíteni, hogy a folyóirat könyvszemléje, főként Pákózy bevezető sorai nyomán, behatóan foglalkozik a Magyar Bibliatanács Öszövetségi Szakbizottsága 1951-ben megjelent *Genézis-fordításával is.*

A folyóirat német- és francia nyelvű szakfolyóiratok szemléjével zárul.

Dr. Szilády Jenő

Zsurnal Moszkovszkoj Patriarchii.

Moszkva 1952. 1. sz.

PROF. I. AJKAZOV: A MEGVÁLTÁS DOGMÁJA.

(Szemelvény a cikkből)

Az emberi nem Jézus Krisztus által történt megváltása a keresztyén vallás alapvető dogmája. Enélkül, mely elválaszthatatlanul kapcsolódik Jézus Krisztus megtestesülésének és feltámadásának a megváltási dogmát megelőző, illetőleg betetőző dogmájával, nem lehet a keresztyén-

ségről, mint isteni kinyilatkoztatáson alapuló vallásról beszélni. Enélkül a keresztyénség az emberi vallások közé sorozódik.

Azonban a megváltás dogmájának pusztá vallása még nem menti meg a keresztyénséget ettől a sorstól. Hogy a keresztyén vallást valóban isteni kinyilatkoztatáson alapuló vallásnak tudhassuk, ahhoz szükséges ennek a dogmának helyes megértése is.

Időközben a teológiai irodalomban olyan művek jelentek meg, amelyek modernizálták a megváltásról szóló pravoszláv tanítást, amint az Jézus Krisztus és a szent apostolok korabeli anyaszentegyházban kialakults az orosz pravoszláv egyházban is fennmaradt. Ez ősi ökumenikus tanítás szerint az emberi nemnek az eredendő bűnből és az érte Isten előtt való felelősségtől szabadító megváltás Jézus Krisztus kereszthalála, vérének hullása által történt. A golgothai áldozat Isten szemében az egész világ bűnéért hozott engesztelő áldozat jelentőségével bírt, eleget tett az isteni igazságnak, vagy igazságszolgáltatásnak, megszüntette az Isten és az emberi nem közötti ellenségeskedést és az embert megbékéltette Istennel. Az eredendő, vagyis az összülektől örökölt bűn oly hatalmas volt, a bűn következményeként az ember egész lelki-testi természetének megromlása oly mély, hogy az emberiség a maga erejéből nem tudott bűnétől szabadulni, sem annak a maga természetében és világ-mindenségben mutatkozó következményeit megszüntetni. Szükség volt az istenember áldozatára, arra, hogy az ne csak elfedje Isten előtt az emberi nem bűnösségét és ne csak megsemmisítse a bűn következményeit az ember természetében és a világban, hanem győzedelmeskedjék is a bűn felett. És íme, a maga teremtményét végtelenül szerető Isten egyszerűlt Fiát adta oda áldozatul az egész világ bűnéért. A megváltásnak eme aktusában Isten szeretete és igazságossága abban a harmóniában jelentkeztek, amely csak Isten lényét jellemzi: Isten igazságossága kielégült, Isten kifogyhatatlan szeretete az emberi nem iránt pedig ingyen való megigizulást adott az embernek.

Azonban Isten Fia, aki az egész világ bűnéért áldozatul adta magát, Maga büntelen volt. Következésképpen szükséges volt, hogy Isten igazságossága és szeretete a Krisztus felé is megnyilvánuljon. És íme Isten megjutalmazza Krisztust: feltámasztja halottaiból, felviszi a mennyekbe, jobbára helyezi és «jogot» ad néki, hogy az emberi nem szószólója s közbenjáró legyen közte és az emberek között; jogot ad néki továbbá, hogy a megváltás gyümölcsének, t. i. az üdvösségnek az emberek által való elsajátítására megalapítsa a maga egyházát.

A modernizálók a pravoszláv egyháznak a golgothai keresztáldozat által történő megváltásáról szóló tanítását úgy állítják be, mint amely ellenkezik a keresztyénségnek Istenről alkotott fogalmával, aki lényege szerint nem más, mint az emberi nem iránti állhatatos és változatlan szeretet. Ez az isteni szeretet mentes az emberek iránti mindennemű bántó szándéktól, ellenségeskedéstől és haragtól. Nem követel az embertől semmiféle megváltást, vagy váltságdíjat a bűnökért, nem kíván semmiféle elégtételadást sem az isteni igazságnak az emberiség Isten ellen elkövetett bűneiért és vétkeiért, mint ahogy nem követel az emberiségtől semmiféle, de még kevésbé véres engesztelő áldozatot Istennek a világ bűneiért.

Nézetünk szerint az ember üdvösségének dolgában az emberiség Jézus Krisztus által történt megváltásának kizárólag «etikai», morális, «szubjektív-erkölcsi» jelentősége van, a megváltásban az emberek egymáshoz való erkölcsi viszonyulásának ideálját kaptuk csupán, az ember Jézus Krisztus példája szerinti legmagasabbrendű erkölcsi életének esz-

ményét, az elesett ember iránti könyörületes szeretet eszményét, amely átfogja az egész emberiséget, de külön-külön is minden embert. Ezt az eszményt lélekben, szubjektíve sajátítja el az ember, s az Krisztus követe (pontosabban utáncza — *a ford.*) által realizálódik életében.

Milyen következményekhez vezet a megváltásról szóló pravoszláv tanítás modernizálása, mely a megváltásnak kizárólag morális szubjektív-erkölcsi jelentőséget tulajdonít az ember számára?

Ha elfogadjuk, hogy az emberi nem előtt Jézus Krisztus minden érdeme csak abban van, hogy Ő hirdette a világnak az emberek egymáshoz való kölcsönös viszonyulását szabályozó, legmagasabbrendű erkölcsi törvényt s hogy a maga életével, különösképpen pedig halálával Ő adott példát is ennek a törvénynek betöltésére, akkor ezzel a tanítással tagadni fogjuk az ember egész lelki-testi természetének az eredendő bűnben történt teljes megromlását s csak az ember erkölcsi hanyatlását ismerjük el, amint arról Pelagius, a róla elnevezett eretnokség megalapítója, tanított. És ha az ember helyreállíthatja a maga őseredeti erkölcsi tökéletességét a Krisztus által megmutatott morális eszmény puszta szubjektív-erkölcsi átvételével és azzal, hogy ezt az eszményt a maga életében saját erejéből megvalósítja, ezzel végül is kiküszöbölődik a Krisztus drága vére által történő megváltás szükségessége. Ilyen módon a kereszthalál elveszti értékét az ember üdvözítésének művében.

A megváltásról szóló ilyen tanítással maga a megváltó Krisztus istenemberből az emberi nemből való magasztos moralistává alakul át, hogy ezzel együtt elvessenek az Isten megtestesülésének nagy titkai, valamint Krisztus feltámadásának ténye is, tehát azok a dogmák, amelyek a keresztyénségnek, mint isteni kinyilatkoztatáson alapuló vallásnak a fundamentumát képezik. Ezek allegorikus értelmezést kapnak.

Igy tág tér nyílik az ember vallási tévelygései számára úgy a népszerű rétegeiben, mint a lekipásztorok között is.

A megváltásról szóló pravoszláv tanítást modernizálók minden tévelygése abból a törekvésükből származik, hogy a keresztyénség dogmáit a világ bölcei számára is elfogadhatóvá téve, őket is krisztianizálhassák. De ennek éppen a megfordítottját éri el: a világ bölcsessége nem krisztianizálódik, a keresztyénség tanítása azonban elvilágiasodik és elveszti az isteni kinyilatkoztatásban rejlő alapját.

Dr. Szilády Jenő

Közérdekű tudnivalók

I. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1952. évi 23. számú törvényerejű rendeletének III. fejezet, 48. § (1) — (2) szerint „az a lelkész, vagy vallási szertartás teljesítésére jogosított más személy, aki egyházi házasságkötésnél közreműködik, mielőtt a házasulók a házasságnak az anyakönyvvezető előtt való megkötését igazolták volna, büntetett követ el, és 6 hónapig terjedhető börtönnel büntetendő. Nem büntetendő a cselekmény, ha az egyházi szertartás az egyik félnek közeli halállal fenyegető betegsége esetén történt.” (Magyar Közlöny 86. sz.)

II. A Magyar Népköztársaság minisztertanácsának 1036/1952. (X. 13.) számú határozata szerint a társadalombiztosításban részesülő dolgozók családtagjai a jövőben 60 nap helyett 90 napig jogosultak kórházi ápolásra.

III. A Magyar Népköztársaság minisztertanácsának 1045/1952. (XI. 2.) számú határozata szerint „valamennyi biztosított beteg a gyógyszertárakban vásárolt gyógyszerért az egyes gyógyszerek gyógyászati árának 15 százalékát, a 150.— Ft-nál drágább gyógyászati segédeszközök árának pedig — a jelenlegi rendszer szerint — 25 százalékát térítik meg. Térítésmentesen kell kiszolgáltatni a gyógyszereket, kötszereket és gyógyászati segédeszközöket az alábbi esetekben:

- a) gyógyintézetekben bentfekvő betegek részére,
- b) járóbetegrendelésben és gondozóintézetekben az intézet ellátmányából kiszolgáltatót gyógyszereket és kötszereket,
- c) a fertőző betegségek megelőzéséhez szükséges védőoltóanyagokat,
- d) az anya- és csecsemővédelem fokozása érdekében szükséges egyes gyógyszereket és gyógytápszereket,
- e) egyes különleges, drága, életmentő gyógyszereket (pl. threomycin, diphtériaszérum stb.)...

A térítési rendszer 1952. november 3-án lépett életbe.

A jelen határozat nem vonatkozik a fogászati ellátás során nyújtott szolgáltatásokra, még akkor sem, ha azok gyógyászati segédeszköznek minősülnek.